

Poštnina plačana v gotovini

8.

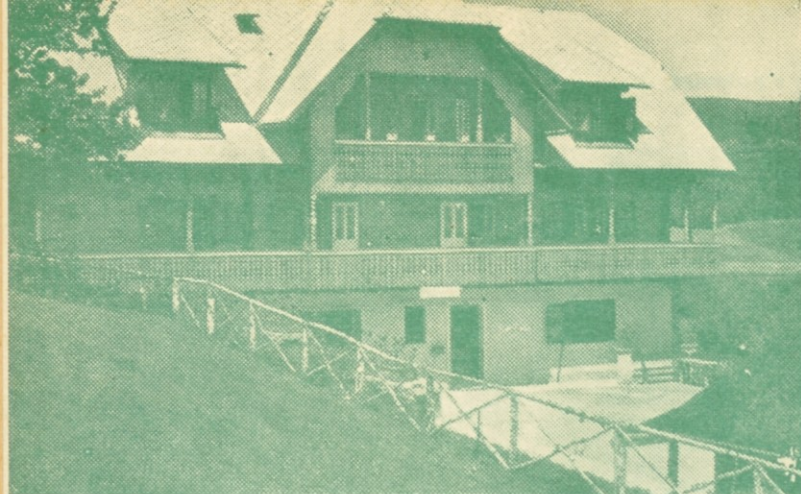
Razgati

1934.

—

1935.

List za odraslo mladino

Počitniški dom kraljice Marije na Pohorju

tovišča. Tako je navedeno društvo kupilo blizu Sv. Martina na Pohorju veliko posestvo in postavilo oziroma prenovilo ip razširilo že obstoječa poslopja. Danes razpolaga to letovišče s 41 a. velikim posestvom, velikim centralnim poslopjem v planinskem slogu s kuhinjo, spalnicami za deklice in stanovanjem za nadzorstveno osebje, tremi barakami za dečke, verando za slučaj slabega vremena, lepimi igrališči, kopalnim bazenom na prostem, gospodarskimi poslopji in lastnim vodovodom. Počitniški dom kraljice Marije ni pridobitna ustanova, ampak humanitarno podjetje, ki ga vzdržujejo prostovoljni prispevki in prostovoljno delo in ki služi edino le zdravstvenemu napredku mladine. Od leta otvoritve 1929. je letovalo na tem idiličnem kraju skupaj 2120 otrok obeh spolov, večina ubožne, zdravja potrebne dece.

Navedeni dom je eno izmed največjih in najlepših klimatičnih zdravstvenih letovišč za deco v naši državi. Leži v krasnem gorskem kraju v višini 850 m. Pobudo za ustanovitev tega deškega letovišča je dalo Mariborsko slovensko žensko društvo, ki je hotelo za spomin poroke Njihovih Veličanstev ustanoviti v Mariboru bolnico za deco, je pa radi denarnih težkoč to misel opustilo in izročilo nabrano vsoto 263.000 Din Društvu za zdravstveno zaščito mladine v svrhu ustanovitve deškega le-

9. UREDNIKOVO PISMO.

Žabkar Jože: Vprašaš, ali naj pošlješ kako križanko. Pošlji, če bo dobra, jo bom priobčil že v prihodnji številki. — Plansteiner Josip: Rešitev je pravilna, toda za to rešitev ni bilo razpisanih nobenih nagrad. Kadar bo spet kak razpis, pa se oglasi! — Planina Franc: Risbe za naslovno stran sem prejel. Ti si res priden! Vendar boš moral zdaj nekoliko počakati, ker imam že nekaj drugih naslovnih prispevkov. — Martinc Davorin: Praviš, da bi bil za mladino primeren tudi kak ilustriran časopis, kjer bi imele slike samo malo besedila (ti praviš: besed!). Ne vem, ali je to zraslo na tvojem zeljniku! Misel je pa dobra. Toda tak časopis mnogo stane, ker so kličjeji silno dragi. Saj „Razori“ prinašajo skoraj v vsaki številki tudi svoj ilustrirani del na ovitku. — Milka Otović: Prispevek sem priobčil. Za prihodnji letnik „Razorov“ pa pošlji opis zavoda in življenje v njem. Kratko naj bo in zanimivo! Pošlji vsaj do konca julija. — Conžek Ivan: Nalogo si rešil prav. Potopisov želiš? Že v prihodnji številki ti bom ustregel. Na „Plitvice“ pojdemo. Oskar Črepinšek: Naslovnih strani sem prejel za velikonočno številko toliko, da sem imel mnogo izbire. Tvoja risba je tudi dobra; prideš pa pri kaki drugi številki na vrsto. — Čop Slavi: Legendo sem priobčil. Rad pa bi, da bi poslala še kako dobro razglednico o obeh cerkvicah. — Lisac Drago: Tvoja križanka pride pozneje. — Menih Rozalija in Sušnik Nada: Oba prispevka sta podobna spisku Jordanove. Sta pa ravno tako dobra, da bi ju lahko uvrstil v „Razore“. Pošljita drugič še kaj.

Ministrstvo prosvete je z odlokom P. br. 19.462 od dne 30. VI. 1934. l. priporočilo list „Razori“ za vse nižje srednje in meščanske šole.

RAZORI

LIST ZA
ODRASLO MLADINO

III. LETNIK

1935

APRIL

KAREL ŠIROK:

JEZUS MISLI NA MATER.

Nič ne povejte Mariji, kakó je z
menoj:
da na križ bom pribit, da bom v
grobu nocoj —
nič ne povejte Mariji, kakó je z
menoj!

*Ona bi tarnala in se jokála,
s solzami bi si oči še izžgala —
nič ne povejte Mariji, kakó je z
 menoj!*

*Če pa povedati morate, dobri ljudje,
tiho tolažite njeno srcé —
meni hudó je najbolj radi nje!*

M. Gaspari : Na cvetno nedeljo.

JEZUS NA KRIŽU JE GOVORIL . . .

*Jezus na križu je govoril:
„Rad bi se, bratje, poslovil,
rad bi podal vam za slovó
svojo pohabljeno rokó!*

*Pa je ne morem nikomer podati,
moram jo mirno ob križu držati,
mirno držati, pribito rokó,
pridite k meni po slovo!*

*Kje je zdaj množica vernih ljudi,
ki za menoj je hodila?
Kadar je videla križ nad menoj,
se je potuhnila in potajila.*

*Zdaj sem pastir brez drobnice,
hlapci pod mano na kocke igrajo,
a farizeji čez plote zijajo
in se tolažijo: „Zdaj ga imamo!“*

*Moje betežno telo ste razpeli,
s kisom in žolčem pojili,
svete resnice pa niste ujeli,
niste na križ je pribili.*

III. **Z**AKLAD V EMONI.

(Zgodovinska povest.)

Iz vej so napravili nosilnico in odšli globoko v gozd. Tam so zakurili ognje in ponudili beguncem okrepčilo. Kmalu so se vsi okrepili, le Ratimir je ležal še vedno nezavesten na nosilnici.

Po trebuhu se plazeč kakor potuhnjena mačka, se je bližal spečemu taboru razbojnik Taso. Dolgo je ležal v gostem pragozdovem grmovju in prežal na starega pohabljenca, ki je sedel, na drevo naslonjen, blizu ognja in stiskal vrečo k sebi. Potrpežljivo je čakal razbojnik. Ognji so dogorevali — znak, da so vojniki trdno zaspali. Vse tiho. Le včasih je v skritem gnezdu začvrčala ptica. Med vejevjem je zaprhtal netopir, ki ga je privabil svit ognja. V daljavi zamolklo lajanje volkov. V drevesnih vrhovih šelest toplega vetra.

Še je čakal razbojnik. Skoraj ni odmaknil pogleda od starega Celija... Naposled je dočakal: Celiju je omahnila roka z vreče. Glava mu je klonila globoko na prsi. Trdno je zaspal, utrujen od vseh dnevnih naporov.

Zdajci se je izza grmovja dvignila Langobardova glava. Počasi in previdno kakor kača se je plazil med visoko praprotjo, dokler ni došel za drevo, ob katerem je spal starec. Še trenutek ali dva in — Langobardova roka se je iztegnila izza drevesa po vreči, ki je zdrknila starcu iz naročja. Zmagoslavno so se bleščale razbojnikove oči.

V tem trenutku pa se začuje od roba gozda stražarjev rog. Vojniki okrog ognjev so se zganili in že so skočili kvišku.

»Branimir s telego!« je vzkliknil župan Svarunja. »Hoj, bratje, na pot!« Ves tabor je oživel.

Celij se je prebudil že ob prvem glasu stražarjevega roga. Njegova prva misel je bila: Zaklad!... Brž je stisnil dragoceno vrečo k sebi... Ali se mu je le sanjalo, ali je v resnici videl v temi roko, ki se je bila iztegnila za zakladom? Še skrbneje je objel vrečo.

Svarunja je medtem pokleknil k nosilnici in poslušal nad ranjenčevim srcem. Še je bilo. Župan je Ratimiru obvezal rano in mu z Dragomilino pomočjo kanil nekaj kapljic vina med zobe. Ratimir je globlje zadihal, a oči ni odprl.

Ko je Branimir pripeljal telego do tabora, so dvignili Ratimira na njo. Stari Celij, ki se je že bal večdnevne naporne ječe, se je ponudil za voznika. Prisedla je k njemu še Dragomila, da je pazila na ranjenca. Vojniki so zajahali konje in ves sprevod se je v trdi noči pomaknil na pot proti goram. Za grmom skrit, jih je opazoval Langobard.

Popotovali so zaradi ranjenca le počasi. Ustavljali so se le toliko, kolikor so potrebovali sebi in konjem za oddih.

Drugega dne proti večeru so prišli v prijazni pokrajini do velike široke reke.

»Drava!« je pokazal Celij. Ustavil je voz na razpotju, kjer je peljala ena cesta ob reki navzgor, druga navzdol do broda.

»Hoj, Sloven!« je poklicel tolmača Heslo. »Povej svojim gospodarjem, da bi midva z Rodanom imela tod bližjo pot do Emone.«

Tolmač se je nasmehnil čudnim starčevim besedam... »Gospodarjem?« Kakšnim gospodarjem? Saj nisem krščenik, da bi imel gospodarje!... Vendar je razumel starčevo željo in tolmačil županu Svarunji:

»Brat župan! Starec bi rad odšel z Rodanom po bližnjici čez reko proti svojemu domu.«

»Izročite starcu konja!« je velel Svarunja. »Štirje stražarji naj spremijo njega in mladca do njunega bivališča.«

»Kaj pa napravimo z devojko Dragomilo? Njen oče, župan Braslav, si je zgradil gradišče prav blizu Radovanovega doma, kolikor se spominjam,« je dejal starejšina Ljuto.

»Imaš prav. Treba bo tudi devojko spremiti tja doli. Spremi naj jo Valuk, ki jo je rešil robstva. Vzame naj s seboj še nekaj vojakov za varstvo.«

Valuk je zardel do ušes, ko je čul povelje župana Svarunje. Zajahal je do njega in ga ogovoril:

»Velmožni brat župan! Veliko čast si mi naklonil, preveliko za mene, mladca. Prosim te, dovoli devojki za spremstvo Branimira in Heslo. Skupno bi potovali z Rodanom in Celijem, za varnost nas vseh bi nas bilo dovolj. Ostali vojniki pa bi se, če ti je prav, vrnili s teboj k očetovi vojski. Oče jih gotovo rabi. Hude boje bije med gorami, so mi pravili bratje.«

Župan je pogledal Valuka in se začudil:

»Mlad si, a modro govoriš. Zgodi naj se, kakor želiš.«

Ločili so se na križpotju. Svarunja in Ljuto sta z vojniki in Ratimirovo telego zavila ob reki navzgor. Valuk z vsem spremstvom pa navzdol k reki. Tam jih je že pričakoval star, sključen brodnik s svojim čolnom. Imel je glavo vso ovito s cunjami, da iz njih ni gledalo drugega nego širok nos in

bodeče oči. Še preko brade je imel cunje. Mož je bil gotovo ranjen v boju. A njegov čoln je bil komaj tolikšen, da je sprejel dvojce ljudi.

»Dragomila in Celij, dajta svoja konja Hesli in Branimiru in prepeljita se z brodnikom. Mi pa preplavamo s konji reko,« je odločil Valuk.

Tako se je zgodilo. Dragomila in Celij sta razjahala in se vkrcala. Zvesti Celij je tiščal k sebi dragoceno vrečo, ki je ni hotel pustiti na konju. Čolnar je počakal, da so se jezdec pognali s konji v reko in jo preplavali. Potem je še on odrinil od brega.

Toda le dvakrat ali trikrat je zamahnil z veslom, potem — potem se je zgodilo nekaj strašnega: Z vso silo je brodnik z veslom udaril Celija po glavi, mu pobilskovo izpulil težko vrečo, se vrgel z njo v deročo vodo in zaplaval nazaj proti bregu.

Jezdec, ki so bili že na bregu, so kriknili v grozi. Eno izmed vesel je zaplesalo po valovih, a brž se je sklonila Dragomila za njim in ga ujela. Dvignila ga je iz vode, se vzpela v čolnu in — z vso močjo je zagnala težko veslo plavajočemu razbojniku naravnost v glavo...

Divji krik — razbojnikova glava je izginila v deročih valovih. Dragomila je pograbila drugo veslo iz čolna in spretno, čeprav s težavo prepeljala čoln na drugi breg.

»Dragomila!«

Svetlih oči je Valuk pomagal junaški devojki iz čolna. Enooki Hesla in vojniki Branimir sta ji stiskala roko, Rodan se je sklonil in poljubil rob njene obleke.

»Hvala ti! Rešila si mi Celija. Utonil bi, da ni bilo tebe.«

Dvignili so starca iz čolna. Bil je ves omamljen od udarca po glavi.

»Zaklad! Zaklad!« je ječal in se prijel za glavo.

Vsi so se ozrli po reki navzdol — o razbojniku nobenega sledu. Utonil je z zakladom vred v globoki Dravi. Deroča reka ga je zanesla kdove kam...

»Langobard je bil; spoznal sem ga, ko je zamahnil po meni,« je vzdihnil Celij. »Oh! Kaj bo rekel gospodar Rufelij, ako se vrnem brez zaklada! Oh, sam sem kriv nesreče, ker svojih starih kosti nisem rajši zaupal konju.«

Starec je jadikoval, da so ga komaj utolažili in spravili zopet na konja. Tisto noč so počivali v gradišču, ki ga je neka slovenska župa gradila onkraj Drave. Jahali so še en dan po stari rimljanski cesti mimo razrušene Celeje, se vzpeli do požganega Adrantuma na gorskem prevalu in odtod navzdol. Proti večeru so dospeli v emonsko dolino. Ko so prijahali do Save, sta se Rodan in Celij poslovila od Slovenov in odjahala proti Gori sv. Marije; Sloveni pa so na konjih prebrodili Savo in nadaljevali pot proti gradišču, ki jih je onkraj pragozdov že od daleč pozdravljalo.

Pod Goro sta Celij in Rodan razhajala in vodila konje za povodce navzgor.

»Oh, kar živim, mi pot domov še ni bila tako težka, kakor mi je nocoj,« je stopal Celij in se spotikal po strmi gozdni poti, na katero je že legal mrak.

»Kar potolaži se, Celij! Saj tebe ne zadene nobena krivda. Naš gospodar je dober. Vse ti odpusti. Ne misli več na izgubljeni zaklad! Misli rajši, da se vračava domov, pomisli: domov! Tujina je strašna. Samo tebi zaupam, Celij, pa ne povej drugim, da se ne bodo norčevali iz mene: Ko sem bil med samimi tujimi ljudmi in sem se spomnil na dom, na naše selo, sem se komaj premagal, da se nisem razjokal kakor majhno otroče. Le to me je tolažilo, da je bil Valuk poleg mene. Valuka imam rad. On je junak. Ampak jaz — jaz nočem biti junak.«

»Zakaj ne?« se je začudil starec.

»O, prej sem mislil, da bom. Ampak — ko sem videl, kako so Sloveni ob Donavi sekali naše preganjavce, Obre, se mi je klanje gnusilo. Strašno se mi je gnusilo. Moral sem gledati v stran. Ali ni grdo in divjaško pobijati ljudi?«

Starec je molče prikimal. Mladec pa je vprašal:

»Zakaj ubijajo ljudje, ki so drugače dobrega srca? Valuk, vem, je dober človek.«

Starec je nekoliko pomolčal, potem je odgovoril:

»Zemlja jih premoti, da ubijajo. Za zemljo se bijejo narodi. Za zemljo in za oblast nad njo.«

Nekaj časa sta molče nadaljevala pot. V temi so se kresale iskre, kadar so konji s podkvmi udarjali ob kamenje. Naposled se je Rodan zopet oglasil.

»Tauro in Mela naju gotovo že težko pričakujeta. Ne vesta, da sva jima že tako blizu. Ne bodi hud, Celij, ako ne morem biti žalosten s teboj. Ne razumem te, zakaj toliko žaluješ za zakladom. Ali misliš, da bi ga bil Rufelij zelo vesel, če bi mu ga bil prinesel?«

»Vesel? Rodan, premlad si še, da bi mogel zlato prav ceniti. Naš gospodar bi si zanj mogel sezidati velik grad, celo trdnjavo z mnogimi bogato opremljenimi dvoranami. Polne hleve živine bi imel in krasne vozove, kakršnih ti še v sanjah nisi videl. Oblekel bi sebe in svojo rodbino v bogata oblačila. Ne bi mu bilo treba s podložniki delati na polju. Kupil bi si mnogo sužnjev. Njegova dva otroka bi imela vsega dovolj. Ne bi se več s teboj potikala po gošči, ampak zabavala bi se po krasnih vrtovih s sebi enakimi gospodiči in gospodičnami. O, Rodan! Saj nisi nikoli videl, v kakšnem razkošju žive v Bizancu ali v Rimu bogati gospodarji, kakršen bi bil Rufelij, če bi mu bil jaz rešil rodbinski zaklad.«

Rodan mu ni odgovoril. Srce se mu je stisnilo od strahu. Vse veselje je izginilo iz njegovega srca... Kaj je rekel starec?... »Ne bi se več s teboj potikala po gošči, ampak —«... Strašna misel mu je vstala v duši: Del rodbinskega zaklada je Tauro rešil! Ali postane z njim Rufelij že takšen »plemenit« gospod, da se njegova otroka ne bosta hotela več družiti s preprostim podložnim Rodanom? O, kako je Rodan zasovražil ono bleščeče zlato! »Sveta Marija na Gori, pomagaj, da gospodar izgubi še tisti del zaklada, ki mu ga je Tauro rešil!« je molil in se s strahom v srcu bližal gorskemu vrhu in Rufelijevemu selu.

Tiho je ležala naselbina nad njima, ko sta se v temi vzpenjala v breg. Vrata v zunanjem zidu so bila široko odprta.

»Nu, kje pa je stražar?« se je zavzel Celij.

Mesec je razsvetljeval čudno pusto in prazno dvorišče. Nikjer nobenega voza, nikjer orodja — vse prazno, prazno. Celij je peljal konja proti hlevu in odprl nizka vrata — vse mirno, vse — prazno.

»Kristus, pomagaj! Kaj je to? Ali so Sloveni...« Ni si upal izgovoriti do konca. Starcu so se zatresle šibke noge. Rodana, ki je pripeljal konja za njim, je davilo v grlu. Prepustil je žival starcu in planil iz hleva proti materini koči.

»Mati!« je kriknil, ko je odprl vrata.

Iz teme mu je odgovorila le gluha tišina...

(Dalje prihodnjič.)

MIRKO JAVORNIK:

S P O M I N I Z O N K R A J.

Onkraj, to je tam čez. Za nikogar, ki stanuje kjerkoli vzdolž meje, ni ta beseda nič uganki podobnega. Onkraj — to pomeni dolgo, neskončno mejo po grebenih slovenskih gozdov in po vrhovih gora, pomeni čudno lepo zemljo, ki je naša, a ne sme biti naša, pomeni nešteto dobrih, revnih in žalostnih ljudi, ki bi bili radi naši, a ne smejo biti, pomeni trpko, boleče, skoraj dve desetletji trajajoče igranje tujih, nesmiselnih sil z usodo nekega naroda. Vsi, ki smo doma blizu meje, to vemo. Nenehoma, nepretrgoma, vsak dan, kakor se nam vsak dan vsebolj zdi to dejstvo nerazumljivo. Skozi gozdove, mimo katerih vsak dan hodimo, se nam zdi nemogoče, da bi bila potegnjena rdeča črta, ki nam o njej pripoveduje zemljevid. Gozdi so črni tostran tako, kakor morajo biti tam čez, ob njih teko ceste, kakor morajo tam čez, za njimi se širijo gmajne, žalostne, polne brinja in jesenskih spominov, kakor tam čez. Ljudje so ljudje, povsod enaki; trpe, upajo in umirajo povsod, v njihovih usodah ni meja, ne razlike — in vendar smo ločeni in razdeljeni z usodnimi, rdečimi črtami, ki jih je kdorkoli zarisal na račun tuje žalosti, v zasmeh stotisoč smrti, ki so morale biti zastonj, zato, da ohrani zgodovina svoj stari tek, ki nam od vekomaj govori o neizpolnjenih človekovih hrepenenjih, o bojih med človeškimi hotenji, ki imajo smisel v življenju in med usodo, ki ga nima.

A človek, ki je živel kdaj tam čez, srečaval ljudi, nove dneve in žalost pokrajine ter hrepenenj, ne more razumeti nikdar čudne zakonitosti v usodi, ki mu ni na svetu dano drugega, kakor boriti se z njo.

* * *

Na oni strani sem bil marsikdaj. Že tedaj, ko še ni bilo za narod, ki stanuje na najmanjšem in najlepšem kosu Evrope, ne te ne one strani: kot čisto majhen otrok. Nesli so me koj po rojstvu v Trst.

Med prvimi spomini in slikami, ki jih brez zveze hrani moja zavest, so brajde starih trt nekje v Škednju, na bregu nad mestom. Brajde, velika, stara hiša, tramvaj, tuneli, besede o kinematografih, o čistilnicah riža in petroleja, o štrajkih, je sivo blesketanje morja v zalivu, spuščanje velikega parnika v morje, množica ljudi, jok v kopališču, ko me nekdo potakne pod slano vodo. Zatem spet morje, kakor se je videlo izpred stare hiše, neka brezizrazna, brezciljna hrepenenja v bleščečo se sivino, hrepenenja, ki so mi ostala.

Kadar sem ob morju, kjerkoli, sedim ure in ure na bregu, gledam v morje in nič ne mislim, kakor sem to delal takrat, ko sem bil še čisto majhen otrok. Bilo je prvo srečanje z morjem, z velikim mestom, s čudnim vabljenjem v neznano daljavo, ki se dviga iz obojega. To je bil prvi vonj svetov, ki se pota iz njih in njihov sok steka v velika mesta ob morju.

To je bilo v Trstu. Ves nemir po daljnem, po ravnih obzorjih, po velikih slučajih in po razburkanem življenju menda dolgujem tisti nezavedni mladosti v Trstu.

* * *

Potem nisem do dvajsetega leta več zabredel ne tja čez, ne čez nobeno drugo mejo te majhne svoje domovine. Ta čas se je zgodilo veliko tam čez: bila je vojska, lakota in vse čudne zmede, ki so obojemu sledile. Vse nehanje od tam čez pa je šlo neizbrisno skozi mene kakor skozi vse mlade ljudi mojih let, ki so konec vojske nehali biti otroci. Posebno, kadar sem bil doma.

Doma: pod Javornikom, tik ob meji, v pokrajini čudnih, vekomaj se izpreminjajočih oblik. Jezero, gozdi, meja, tihotapci. Čez mejo že od začetka, odkar so nam jo postavili, prihajajo žalostni romarji. Iščejo strehe, pripovedujejo. Mladi so ko mi in ne morejo živeti.

To romanje se je začelo med vojsko, ko so prihajali suhi, sestradani, jetični istrski otroci po pest koruze ali fižola. Čez vse gozde, ki je bilo nas še pogleda nanje strah, iz samote, skozi oddaljeno grmenje fronte, mimo dolgih procesij vojakov, živine in orožja, mimo vse vrste mrkih ljudi.

Prihajali so begunci in so se nastanili po našem kraju. Imeli smo jih radi, posebno tiste, ki so bili otroci domačih ljudi in sta jih od doma kdovekdaj potegnili Trst in Gorica.

Med njimi sem dobil prvega prijatelja, po katerem mi je bilo hudo, ko je odšel. Bil je Reni, z italijanskim imenom. Zmeraj je bil blede, tenak; sedela sva v šoli skupaj in naše hiše je ločil komaj dober plot.

Z njim sva bila prijatelja tista leta, ko smo bili otroci za pravljice, a smo jih malo doživljali. Detinjstvo, ki je zrelo za pravljice, je bilo pri nas le neopazen prehod med nezavednostjo in med nujno zavednim doživljanjem grde, obupne stvarnosti: vojaki, kruh, glad, konec vojske, megle.

Edine pravljice sem imel pri Reniju. Ne samo jaz, tudi on. Rezljal jih je zase in zame iz kosov lesa, ki sem mu jih nosil od koderkoli. Slone, kamele, leve, palme, gradove, ne po nekakih čudnih otroških slutnjah, ki so nama pravile, da mora to biti lepo in nedosegljivo. Vse, o čemer sva mislila naskrivaj v lepih urah, vse zlate sreče, ki sva se jih spominjala iz slikanic bogatih otrok.

Reni je bil čudovit otrok. Droban, eden izmed tistih, ki ne žive, marveč nekam mrzlično gore svoje kratko življenje. Bilo ga je samo utripanje, drhtenje; roke so mu venomer bežale po lesu v nezavednem iskanju oblike za videnja, ki jih je imel. Taki ljudje hitro umrjo. Tudi Reni je že kdaj mrtev.

Prvih pravljic človek nikdar ne pozabi, ne tistega, ki mu jih je stkal. Čez petnajst let, ko sem bil že človek in so se mi pravljice od tedaj pokazale v resnici, ko sem videl slone in jahal na kameli pod sklonjenimi palmami, ki so svoje vrhove strastno izgubljale v fatamorganah in so bila obzorja puščave zlata kakor v knjigah, sem se spomnil na prvo pravljico od Renija in bilo mi je sredi resničnih oblik nekdanjih hrepenenj težko.

Spomnil sem se na tiste jeseni po vojni, ko se je Reni vračal v Gorico. Šla sva daleč za vozom, ki je peljal opravo in druge, po deževni cesti, na obe

strani so visele megle do tal. Držala sva se za roke, kar tako, čeprav sva bila že tako velika, da se to ni spodobilo, ker sva vedela, da se ne bova mogla več videti. A sva kljub temu upala v nekaj nemogočega in nisva hotela jokati.

Ko sva se poslovila in je med naju legala megla, je Reni nanadno pritekel iz nje za menoj, mi potisnil v roke droban, bled kolač, ki ga je dobil od stare matere za slovo.

»Na!«

Jaz sem molčal in se nisem branil. Segel sem v žep, kjer sem imel privezan nov nož na peresa. Odprl sem ga in mu ga sunil v desnico.

»Da... boš še kaj izrezal.«

Potem sva šla.

Ko sem bil sam, sem začel jokati; nisem videl nič drugega ko meglo in Reni je odšel tja čez, to sem vedel, soncu in pravljicam nasproti. Zato ne morem pozabiti ne njega, ne zemlje onstran meje, ki ga je vzela.

* * *

Dvanajst let po tistem sem prvič zagledal Sočo, nekje visoko, skoraj pri izviru. Bila je noč v prvem poletju. Mesec nad južnim obzorjem; cesta se je ure dolgo stiskala ob strugo. Motor me je nesel skozi noč in skozi spomine. Reka je bila čudovita, kadar se je zavijala iz senc v mesečino: srebrna, sinj-kasta razodetja svetlobe med strmimi bregovi, v bregovih brajde in težke sence pod njimi, sence južnih noči, zaljubljenih ur, česarkoli. Hiše s plitvimi strehami, z opletenimi loki in oboki, po reki navzgor legajo nanje valovi žametnega južnega zraka; vse je koprnenje po širini, ki se odpira na jugu, koprnenje po nečem izgubljenem kakor po mladosti.

Onstran brega drvi vlak z razsvetljenimi okni; uro dolgo divjamo skupaj: vlak, srebrno hrepenenje v noči, motor in jaz, vse troje postajajoče eno: puščica sproženega ognja, ki vleče na morje.

* * *

Gorica, mesto čudovitih senc med cipresami, mesto čudovitih rož spomladi, mesto zrelih črešenj, mesto vrtov, mesto obsoških mostov in mesto ljudi, ki so drugače veseli in drugače dobri kakor pri nas. Mesto z najbolj sinjo reko na svetu in z najlepšo pomladjo na naši zemlji. Kadar berem pesmi blelih italijanskih pesnikov, ki imajo svoje spomenike v parku della Rimembranza, v parku Priključenja pod žalujkami, se spomnim, da so oni to mesto ljubili tako, da so šli za Sveto Gorico umirat na Kras, in pred smrtjo so ji pisali himne. Santa Gorizia, La passione di Gorizia, strastna, nemogoča ljubezen do tega mesta, ki je dajalo zadnje umirjenje pesnikom in zadnji pokoj vladarjem.

Razumem to ljubezen, pa naj gledam mesto z vlaka, ki zavija v zaljubljenem loku okoli njega, naj premišljujem o njem v grobnici zadnjih Bourboncev na Kostanjevici, naj ga gledam s šentpeterskih vrtov ali z gradu, odkoder iščem med cipresami in platanami smisla v rdečih strehah. Razumem to ljubezen, če hodim ob Soči in se spominjam Gregorčičevih neresničnih prerokb, se oziram na mesto za hrbtom, mesto v večeru, mesto v prižigajočih se oknih, mesto, ki ne more poznati drugega kakor veliko Življenje.

Santa Gorizia — človek si želi, da bi jo mogel ljubiti z besedami njenih gospodarjev. Mislim, da so jo tisti nebogljene pesniki, ki so umirali zanj po Kalvariji in po Sabotinu, po Sveti Gori in po Svetem Mihaelu in po brez imnem Krasu ljubili bolj od nas, naših prerokov in naših mrličev.

In kako bi človek pomil nekaj, česar ni znal ljubiti?

Deževna pomlad na Doberdobu.

Razrita zemlja, trnje, akacijeve grče, nepredirne kakor mrtvaški venci, bleda, žalostna, zarasla voda v jezeru, ki se izgublja, padajoči ptiči, podobni zateglim klicem, rdeča pot med skalovjem, skrite njive, hiše stisnjene druga k drugi v strahu pred burjo. Dež pada v natančni odmerjenosti kapelj od jutra do večera, od večera do jutra.

Z vrha Doberdoba ni videti nikamor, ne na morje, ne na gore. Samo v tla, v umazani, razbiti, z zemljo okrvavljeni Kras, križani Kras, z akacijevim trnjem kronani. Med trnjem cveto po ogradah rdeči mandelji, rdeči kakor strast na fronti. Njihovo cvetje so grozdi ostrmele, strdele mlade krvi, ki je vsa bleda od spomladanskega hrepenenja. Mandlji cveto iz razbite zemlje, iz izgubljenih kosti, iz strasti, ki je padala sredi zagona; zdi se, da se v nizke oblake iz zemlje mešajo dolgi klici pokopanih večnosti.

Ponoči bom sanjal o mandljih in o obrazih, spačenih v hrepenenju, ki ne more iz smrti nikamor; kako se vsako pomlad prebujajo mrtveci in ne morejo vstati drugače ko v trnjevem cvetju. Doberdob, brezimni spomenik padajočega človeka, velike smrti majhnega naroda, pomlad, ki so jo zadušili avijoni...

Nekoč bi rad videl Doberdob v mesečini brez dežja, v miru negibne moči. Spal bi nekje nad izgubljenimi grobovi na okrvavljeni zemlji, sanjal o pomladi Človeka...

* * *

Noč nekje onstran meje, blizu meje. Burja goni dež dolge, temne ure v okna. Stebla prosijo usmiljenja, reka se vali iz hriba z zamolklim tuljenjem.

Vse govori: gozdi, gore, vode, preluknjano kamenje, izgubljene ceste, dež in vihar. Ljudje pa molče; prebujajo se in prisluhajo: morda grmi po cesti mimo oken železen kamijon in vozi kogarkoli. Morda se bo zdaj, zdaj oglasilo drdranje motorjev in alarmno vpitje ljudi s puškami čez pleča, z revolverji v desnici in z žarnicami v levici. Kdo ve, kaj se je še kje zgodilo, da morajo črni angeli na delo. Kdo ve, komu se je zazdelo, da je hotel kdovekdo neznamen spodmakniti stebre redu, državi, oblasti. Potem morajo motorji in ljudje na noge, da branijo, česar ni braniti treba.

Taka je ob meji noč za nočjo. Ljudje nosijo udrte oči in blede obraze. Zvečer pijejo vino in kuhajo žganje po hostah skrivaj, pijejo, pijejo, včasih zapojejo, potem izginejo v dež in vsak v svojo temno postelj. V prestrašeni zmedbi iščejo oken in soja za njimi v steni, ki je slepa, si manejo oči in poslušajo brnenje krvi po sencih, vsak hip pripravljeni, da zavpijejo: tukaj so!

A ni nič, samo dež joka ob okna, od kapov ga preglašajo debele kaplje kakor čivkanje poginjajočih ptičev. Samo kadar burja zažene deževje v drugo stran, počasi priplujejo čez stisnjeno vas glasovi četrtink iz zvonika, ki jih bije ura sredi nočnega časa, tesno, težko — kako dolga bo še noč...

* * *

Višarje, božja pot na meji treh narodov, mejnik, ki obrača ljudem oči v nebo, ne čez mejo.

Dolga romarska pot, ki leze v breg, na vrhu se skriva cerkev, visoka, menda najvišja romarska cerkev v Evropi. Ljudje, ki lezejo do nje, so klavni, pobiti, oznojeni, upognjeni, klecajočih korakov, sploh kakor so romarji v višino.

Človek jih ne more gledati, sicer bi se mu smilili: narod, ki roma v zadnje svetišče...

A skozi klecanje nog, skozi znojne obraze in klavrne duše, skozi bedo človeka, ki samo še veruje, predirajo kriki, rotnja sil za oblaki, ki vsebolj težko padajo name. Presunljiva vzdihovanja, roke rastoče proti nebu, zdaj pa zdaj se glas koga vzpne nad vso v tla sklonjeno gručo, zategnjen, dvignjen nekam nad resničnost, spremenjen, ničemur človeškemu podoben. Nekdo je vzel svoje težko srce in ga vrgel ob nebo...

Ob poti napol sede, napol kleče pohabljeni, povzdignjenih, votlih oči in povzdignjenih bergelj. Odprte rane so kakor odprta usta, od povsod se zdi, da prihajajo strašni, proseči glasovi. Vse je krik: izgubljene oči, kri, pohabljeni udje, koraki onemoglih, upornih teles, ki hočejo nazaj, zatrta hrepenenja iz vsega človeškega, poslednjega teženja, kakor beg k središču.

Reka, ki počasi teče nazaj, v izvir, obrnjena zakonitost.

Vihar, grmenje iz nizkih oblakov, piš v ruševju in v raztresanih meces-nih; motnjava neviht za gorovjem včasih za dolgo preglasi žalostno, javkajoče žuborenje človeške reke.

Zdaj pa zdaj se viharji oddahnejo. Tišina, ki jo od začetka do konca prereže brezimen krik nekoga neboljenega. Niso to molitve, ne, samo nenaadni klici, kriki, nič iz molitvenikov, ne iz šole; brezzvezne prošnje naroda, ki ihti in govori po svoje. Prav za prav niso niti prošnje, marveč zgolj neko obupno, prepričano zahtevanje, izzivanje čudeža, rotnje božjega podnožja in njegovih čuvarjev. Vera brez kraja, brez dna in brez meja, ki je ni moči zadušiti druge in drugače, kakor v izpolnjenju. Vihar ne more verjeti tako v svoje večne smeri kakor verujejo potlačeni, zakrnelemu drevju podobni ljudje. Čim dlje proti vrhu, tem bolj se utrujajo viharji in gnanje oblakov. Ljudje pa se ne utrudijo in njih glasovi rasto...

Da, spominov z onstran bi bilo več kakor za celo knjigo in za eno dolgo noč. Najzanimivejši in človeku najbližji so spomini o ljudeh od tam čez. A o teh ni moči pisati, preblizu so in preživi. Žal, da ni moči.

O. MACHA:

Prevel Anton Oven.

PET IN OSEMDESET LET.

Pet in osemdeset let je temu,
pet in osemdeset dolgih let,
kar se je v mali hiši podložnikovi,
narodil človek,
narodil vitez,
glasnik ljubezni in resnice,
glasnik svobode in pravice,
glasnik nam novih, boljših dni.

Ni prišel, da bi vladal z mečem,
ni prišel, da bi vsilil svojo voljo,
ker prišel je
veliki sin velike dobe,
brat vseh malih in teptanih,
prišel je,
da bi nam rekel besedo odločilno,
da bi nam rekel besedo silno,
da bi nam rekel geslo,
s katerim zmagamo,
geslo: Pravica zmaga!

In glejte, ta pravica,
pepelka v starodavnem kroju

in ubožica na vsem širnem svetu,
na čelu že nese svojo božansko zvezdo,
že zmaguje in že je zmagala
in še zmaga.

Zmaga nad temo,
zlobo, pekla in sovraštva,
zmaga
ter nam prinese žar
svete pravice in ljubezni.
A ti, ti veliki sin slovanskega rodu,
ti borec za resnico, ljubezen in pravico,
mi prostaki, tvoji bratje in sestre,
prihajamo danes k tebi:
ne le, da ti voščimo dolgo vrsto let,
ne le, da ti izrazimo svojo ljubav,
marveč obljubimo in prišemo
tebi, osiveli borec naš,
da hočemo vsi za teboj,
da hočemo kakor ti
biti borci za resnico,
borci za pravico,
borci za ljubezen in svobodo.

T. G. Masaryk

v spomin na rojstni dan 7. marca.

O IZLETIH.

Prihaja zopet čas ekskurzij. Mnogi od vas že težko čakajo lepih, toplih dni, da bi zapustili zaduhle šolske prostore in odšli v lepo prirodo. A to čakanje je včasih kaj dolgočasno in dolgotrajno in vas oropa marsikaterega čara, posebno, če hočete iti na izlet izključno le v toplih dnevih pozne pomladi. Zato hočem v naslednjih vrsticah nekaj povedati, kar bo morda katerega od vas zanimalo.

Tudi zgodnja pomlad je primerna za izlete. Tedaj so n. pr. vode visoke in čuda našega Krasa ne moreš nikdar tako spoznati kakor spomladi, ko delujejo požiralniki po kraških poljih in drvé v podzemskih jamah pošastno bobneče reke. Nikdar ni Cerkniško jezero lepše kakor v pomladnih dneh, dokler je še polno! Poleti se osuši, in marsikdo je že odšel razočaran z njegovega suhega dna. Ako ga hočete videti v vsej lepoti, pridite spomladi in dvignite se na goro Slivnico, katere podnožje pere Cerkniško jezero. Tedaj boste šele videli, kako je veliko! Če pa hočete prav k vodi, morate iti do vasi Dolenje jezero, kjer vas bodo — ampak samo v mirnem vremenu — za par dinarjev prepeljali čez najožji del jezera, da boste šli na Gorico, od koder ga boste zopet pregledali in se čudili njegovi lepoti. V tem času boste videli na jezeru številne vodne in močvirne ptice. Ne pozabite iti v Zadnji Kraj, zaliv tik pred Javornikom, kjer boste uživali lepoto gozda in boste videli, če vam bo sreča mila, stotine divjih rac.

Znanilki pomladi.

Fot. Pav. Kunaver.

Tudi na nekaterih dolenskih poljih je zgodnja pomlad velezanimiva, ker so potoki narastli in jih zaporedoma lahko vidite izginjati v podzemlje.

Kaj pa planine? Tam je sneg in mraz! Brr! — Zelo se motite! Tudi tja morate iti spomladi, če hočete videti kaj veličastnega. Seveda, na vrhove ne boste šli; toda doline gora so baš spomladi čudovito krasne. Na prisojnih pobočjih je izginil sneg in vse belo je teloha. V osojnih krajih pa še leži sneg, ki še povsod vlada v višavah. Višave so ob tem času izredno zanimive. Ko namreč sonce posije na strmine, se prično trgati gori plazovi. Vi stojite lepo na varnem v dolini. Sonce vas ogreva, a nad vami grmi in treska z višav. Silne množine snega se vale navzdol; s seboj nosijo skale in pred seboj podirajo drevesa, če udarijo iz svoje običajne struge.

A daleč od vas, na prodiščih in žlebovih, se umiré. Grom potihne, dokler se

drugje ne utrga zopet nov plaz. Vidite, to je nekaj drugega kakor čitanje o plazovih v knjigah ali ob topli peči v časopisu! Videti morate te prirodne sile, da jih morete umeti in da morete umeti trpljenje in boje gorskega prebivalstva. Plazove vidite najbolje v dolini Vrata pod Triglavom. Krasna pot vas privede prav v osrčje doline in noben plaz ne more niti v bližino, kaj šele, da bi vas ogrožal. V ugodnem vremenu naštejejo v mesecu maju v Vratih do 30 plazov na dan.

A še nekaj se vidi spomladi v planinah. Zopet je treba iti le nekako do meje snega in do krajev, kjer ni nevarno, da bi grozili plazovi. Divje koze! Kjer so že gole zelenice in se je ruševje otreslo snega, tam se pasejo, se sončijo in se igrajo divje koze. Toda nikdar ne boste videli divjih koz, če boste šli kričaje in ropotaje v gore. Poznam planince, ki tožijo, da še niso videli divjih koz. Take spremlja navadno harmonika, kitara, vrisk in kričanje. O uboge pare! Kako neumno je tako vedenje v pričo mogočne prirode! Poleg tega pa preženejo vse, kar v planinah leze in gre. Kdor pa gre spomladi ob ugodnem vremenu in dobrem vetru — t. j. v vetru, ki piha proti nam — gori na Kamniško sedlo, ali do Žagane peči v Kamniški Bistrici, gori na Kofce nad Tržičem, na južno ali severno pobočje Begunjščice, bo videl od blizu divje koze. Toda tiho, tiho! Niti s palicami ne ropotaj! Zdrži se govora! Če pa kaj ugledaš, daj samo tiho znamenje svojim tovarišem, ker more že najmanjši šum pregnati plašno žival. Že dobro uro preje od kraja, kjer upaš ugledati živali, utihni, pa boš imel uspeh. Pri tem pa se boš zavedel, koliko lepše je, če priroda govori, kakor če zanašaš v planine nepotreben krik in nemir.

Da ste veseli in dobre volje na izletih, tega vam nikdo ne brani. A nikakor ni lepo, če ste neprestano preglasni in razposajeni. Posebno obzirni pa morate biti do prirodnih bitij. Živali vam seveda pobegnejo, če ste preglasni; cvetice pa se vas ne morejo rešiti. Zato pazite vi nanje! Predvsem si zapomnite, da ne kažete ljubezni do cvetic, če jih trgate. To je tudi neke vrste ubijanje tihih lepih bitij. Nekateri utrpane cvetice, ki bi se še tedne dolgo veselile svetlega sonca in življenja, poginejo že po nekaj urah, ko ste jih utrkali. Vse druge pa najbrž kmalu vržete v smeti kot smrdeč plevel, ko vam začno veneti. Torej pustite cvetice živeti! Kaj je lepše na izletu, kakor poklekniti k tej ali oni cvetici in si jo ogledati, kako se obrača

*Zima se umika v planine.
Mojstrovka in Jalovec s Srednjega vrha.*

Fot. Pav. Kunaver.

za soncem, kako žari njen cvet v čudežno lepih barvah, kako dobiva hrano iz zemlje in iz skalnih razpok, kako se zapira zvečer in v deževju i, dr. Tako bo vaše srce polno čustev in še boste hrepeneli v čisto prirodo, ki vas bo, dobrosrčne ljudi, vedno nagrajala z veseljem.

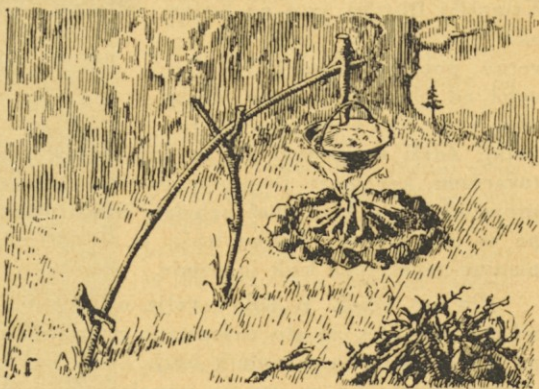
Zadnji sneg na Storžiču.

Fot. Pav. Kunaver.

Na izletih bodite obzirni do slabotnejših tovarišev! — Vsak zdrav in krepak junak se lahko ponaša, da zna hitreje hoditi. A ni vsakdo tak junak, da bi, zdrav in korenjaški, premagal samega sebe in vzel v svoj nahrbtnik hrano slabotnejšega učenca, da bi vedno čakal nanj, oziroma, da bi tako ravnal proti slabotnejšim tovarišem, da bi ti njegove včasih žaljive premoči niti ne čutili! Z ljudmi, s katerimi pridete v stike na izletih, t. j. s kmetom, delavcem, drvarjem, lovцем, ribičem, bodite skrajnje vljudni in dobri. Poslušajte ga, ker on je neštetokrat modrejši kakor ošabni meščan, ki živi po večini med štirimi stenami. Kdor ljudstvo sluša, marsikaj izve, česar nikjer ne bo slišal. Pravo omiko boste pokazali le z vljudnostjo in spoštova-

njem do vsakega človeka. Zoprni pa so ljudstvu ošabni, brezobzirni in predrzni mestni otroci!

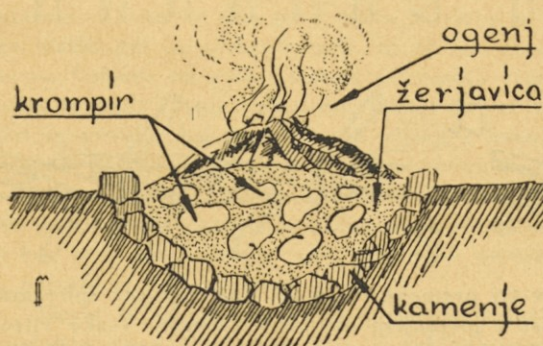
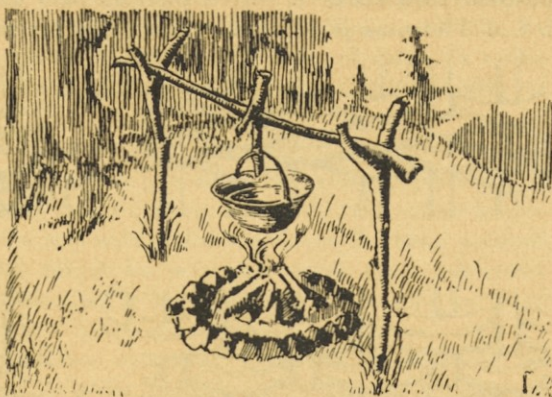
Premnogi izletniki si pokvariijo izlet z neprimerno hrano. Začne jih boleti želodec in vsa zabava je končana. Ne jemljite s seboj sladkorčkov, ki vsaj na izletih ne morejo koristiti želodcu. Ne napijte se mrzle vode, če ste jedli slanino, salamo ali kaj mastnega. Najete se dobro, preden greste z doma. Poleg kave ali še boljše čaše mleka in kruha še kako mehko kuhano

jajce, pa boste lažje hodili in manj vam bo treba nesti hrane s seboj. Zelo koristno je, če se opoldne ustavite kje ob robu kakega gozda, kjer si skuhate sami čaj. Zato odlično služi kotliček, v katerem se lahko skuha čaj za vse izletnike. Nekateri težko prestanejo ves dan brez tople hrane, pa jih takle nedolžen čaj reši bolečin v želodcu. V hladnem vremenu pa pogreje človeka in v vročini mu pogasi žejo boljše kakor mrzla voda. Zelo dobro je, če vzamete od doma

tanko rezane kosce surovega nasoljenega mesa. Kjer počivate dalj časa, si ga nataknete na tanko palico in ga opečete na ognju. Ni boljše pečenke, verujte mi! Toda zapomnite si: na ogenj pazite! Ogradite ga s kamenjem in pogasite ga, preden odidete! Malomarnosti se maščujejo s požari gozdov. Ko zapustite počivališče, poberite vse papirje, lupine in ostanke ter jih zakopljite.

Glede obleke pomnite, da so čevlji njen najvažnejši del. Novi čevlji žulijo. Malo ponošeni čevlji, ki so nepremočljivi, so najboljši. Ne

hodite brez plaščev ali pelerin, da jih ognete, kadar počivate ali če prične deževati. Sicer slede boleznj in še kaj hujšega. Zaradi izletnika, ki ni imel pelerine, ko se je vtil dež, je umrl eden izmed naših najboljših profesorjev in ljubiteljev prirode, ker je dal vse, kar je mogel, svojim učencem, sam pa si je nakopal smrtonosno pljučnico.

DRAGO HUMEK:

NEKAJ O PLETENJU. (Nadaljevanje.)

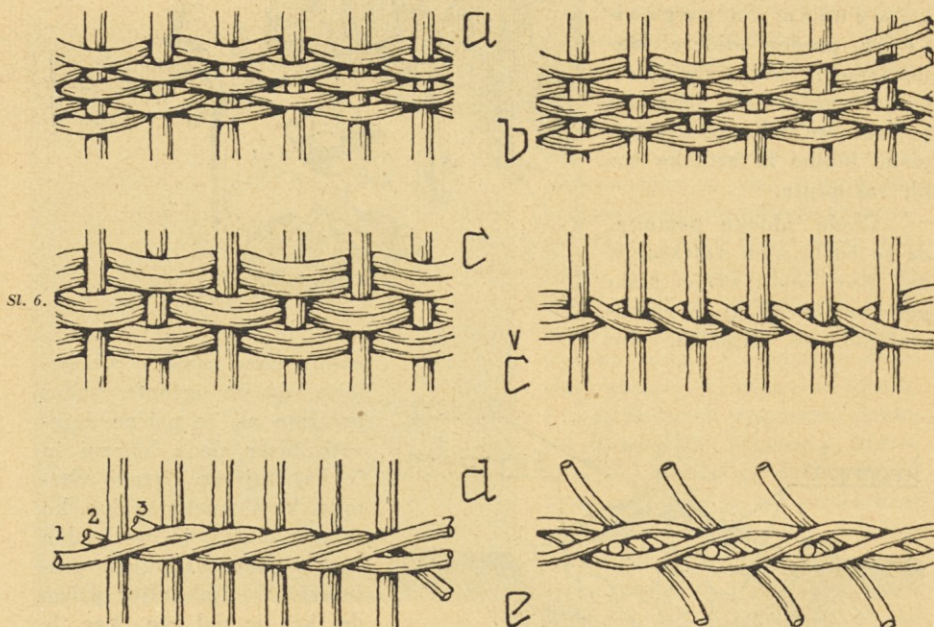
Povedati moram še kaj o načinih pletenja. Najnavadnejši je oni, ki smo ga videli že v začetku. Vitro vodimo izmenoma pod in nad količkom. Omenil sem že tudi, da količki v tem slučaju ne smejo biti v parih, ker bi sicer ne dobili potrebne menjave med sosednimi vrstami votka (sl. 6. a).

Količki pa so lahko v parih, če pletemo ob enem z dvema vitrama. Pri tem pričnemo s prvo vitro in pletemo enkrat naokrog, nato vstavimo na mesto, kjer smo nehali, drugo vitro in pravilno pletemo zopet enkrat naokrog. Sedaj nadaljujemo enkratni krog s prvo vitro, ki ji sledi zopet druga i. t. d. do potrebne višine (sl. 6. b).

Zelo lepo je pletivo, če pletemo z dvema vitrama obenem tako, kakor bi pletli z eno vitro. Seveda pa zopet ne smejo biti v tem slučaju količki na pare (sl. 6. c).

Često bi radi ločili pletenino z vodoravnim, dobro vidnim pasom. V ta namen uporabljamo »vrstico« ali preplet, ki ga izvršimo z dvema vitrama takole: prvo vitro vtaknemo za prvi količek, drugo vitro za drugi količek. Nato

pletemo s prvo vitro nad količkom 2, pd količkom 3 in pustimo vitro, da visi na zunaj. Sedaj pletemo z drugo vitro nad količkom 3, pod količkom 4 in pustimo vitro zunaj. Z vitro 1 pletemo nato nad količkom 4, pod količkom 5 i. t. d. Pletenina je navadna vrstica, ki jo prebadajo količki (sl. 6. č).

Slična pletenina je vrstica v tri pramene (sl. 6. d). Tak »venec« spletemo navadno ob robu dna, predno se s pletenjem obrnemo navzgor. Vsako vitro vtaknemo po vrsti za en količek tako, da je pred sledečim količkom. Vsaka izmed viter gre po vrsti pred dvema količkoma in za enim količkom, tam visi na zunaj, dokler ni zapletena takisto sledeča vitra. Slika 6. e kaže začetek in konec venca.

JOSIP BRINAR:

ZADNJI CELJANI.

Nekoč, ko sem se — še kot študent — vračal z božje poti z Začrete (pri Vranskem), me je v gozdovih nad Braslovčami zajela nevihta. Zatekel sem se pred neurjem v oglarsko kolibo, pa mi je starec Matjok pripovedoval tole storijo:

Veš, prijateljček studiosus — tako je začel pripoved — v tehle hostah sta piš in burja že kar domača gosta. Gori pod vrhom Grmade so v pečeh neke line in tam skozi se sapa veninven preceja in na drobno fuli, potem pa pada Braslovčanom in Parižljanom na glavo. Tako vleče in fuli kakor moj vivček — šment zmerom nekaj piska! — ali pa ogljena kôpa, kadar ji navrtam črna rebresa. Nekovi Grki, ali kako se že pravi — veš fantè, tudi jaz sem za mlada nekatere hlače odrgnil v latinski šoli — stari Grkljani torej bi dejali, da ima bog Eol svoje mehovje znotraj v Grmadi kje spravljeno pa da zapuha dolta po Savinjski krajini, kadar se mu preveč sape nabere. Tam na goro-

granski strani in pod Šavnicami nekod se sapa nabira, potlej pa zapiha skoz okna v pečeh in skoz vrata onstran Začrete.¹⁾ Na Marijinem počivališču — saj si menda videl Marijin sedež in odtise njenih rok v skali, kjer se cepita poti romarjev z Vranske in onih s Prekope; tam, kjer je Marija počivala, ko je od grešnikov dolincev pobegnila na Začreto — no, tam tod začne na tenko peti podnebesna harpa, a todle čez Braslovče spušča sapo iz najdebelejših registrov svojih orgel.

Pa zakaj ti vse tako klatim, si deš potihem, prijateljček dijaček! Zato pač, da ne boš mislil, da je kaj posebnega tale piš danes in veter pa pršič dežja, ki te je nagnal semle v moje »črne dvore«. Pravi vihar, veš, tak orkan kot se spodobi, je bil pač le takrat, ko je tamle dolta v zidovih Žovneka izdihnil svojo dušo grof Friderik Celjski; takrat ko je grešni starec skozi peklenska vrata stopil po svoje krvavo plačilo. Saj je to bojda sam napovedal, ko je še za življenja zložil svoj nagrobni napis: »Hec mihi porta est ad inferes . . .«²⁾

Še mi je kaka latinska drobtinica ostala, še, studiosus dragi, ki se mi čudiš, pa brez potrebe. Pač pa so se lahko čudili Savinjeci in se od strahu križali takrat, ko se je starec Friderik pred štirimi stoletji in pol odpravljaj »ad inferos«. Ravno na dan pred sveto Marjeto je bilo.³⁾ Čas pred kresom je to, čas zlatih dni in srebrnih noči, bi človek dejal in pričakoval. Ali ko so se starcu Celjanu na stežaj odprla peklenska vrata — devet križev je imel na hrbtu ta stari krvnik — takrat, takrat pač so zapihali vsi vetrovi iz mehov v gôri in pritulili kakor stekli psi viharji s Šavnic in gorogranskih globin. Ves teden je bučalo in hrumelo nad Žovnekom. Najhuje pa je udeleževalo tisti dan, ko so prepeljavali zaklade Celjanov. V žovneških kletih so si grofje nagrmadili polne kadi cekinov in srebrnjakov, zvrhane skrinje draguljev in nakitov in kar je še takih dragocenosti, ki so jih naplenili po neprijateljskih gradovih in iztisnili iz krvi tlačanov.

Devet težkih parizarjev so privlekli semkaj iz Pariželj⁴⁾ pa jih zvrhoma naložili z okovanimi skrinjami. Z zakladi natovorjene vozove so spremljale trope oboroženih galjotov; spredaj in zadaj je obdajal parizarje gozd sulic in helebard. Zakaj skozi samotne in temne gozdove je držala takrat pot ob Savinji do Celja, kamor jim je grof Urh velel spraviti zaklade. Saj se niti njemu, edinemu dediču, ni sanjalo, da je toliko bogastva nakopičenega v žovneških kletih. Zato pa je brž ukazal, naj spravijo zaklade na Celjsko. Najprej dediščina na varnem; še mrtev grof Friderik je moral čakati, preden so ga spravili v grobnico k menihom minoritom.⁵⁾

Že ko so nakladali skrinje z zakladi, je naraščala moč viharja. Ko pa so vozovi zaškripali proti Savinji, je jelo tuliti in razsajati preko vrhov, kakor da se rušijo skale izpod oblakov. Lomilo je veje ter jih nosilo kot listje, stoletne bukve so treskale po tleh, prekopicavalo je kozolce, odkrivalo senike, razkuz-

¹⁾ Ščavnice = višavje na Menini planini; pokrajina na severnem pobočju (ob Dreti) se imenuje Gorogransko. — Začreta = božja pot vzhodno od Menine, blizu Vranskega.

²⁾ To so mi vrata k podzemeljskim (zlim bogovom).

³⁾ Celjski grof Friderik II. je umrl v Žovneku (Sanneck) dne 9. junija 1454. l., star 90 let.

⁴⁾ parizar = težek voz s širokimi platišči na kolesih. — Parižlje je ime vasi tik Savinje (med Braslovčami in Polzelo).

⁵⁾ Grobnica grofov Celjskih je v Marijini (nemški) cerkvi v Celju; lobanje so še zdaj razstavljene za glavnim oltarjem. Poleg cerkve, kjer so dandanes ječe, je bil samostan minoritov = fratres minores, t. j. nižji bratje (Franciškanici).

mavalo slamnate strehe do golih reber. Pri graščini v Mirnem dolu — ondi pred Letušem — so menda lani posekali zadnji hrast, ki je še ostal iz tistih časov. Odlomila mu je takrat vihra vrh, odčesala veje, pa se je z leti vendar toliko obrasel, da je kot starec-invalid dočakal naših dni. Pravijo, da je orkan nekje vzdignil kar cel kozolec pa ga z vsemi okni in trami posadil na sredo Savinje; kot Noetova barka je potlej plaval proti Celju. Takega viharja kot takrat ni doživela Savinjska krajina ne kdaj poprej ne pozneje. Peklenske sile pod zemljo so se zbudile ter terjale nazaj, kar so v stoletjih Celjani nagrabili in naropali. Kako je divjal ta peklenski dirindaj vse tja dol za Savinjo, o tem so vedeli naši starci-dedje še mnogokaj povedati. Ali kam so spravili in skrili v Celju zaklade, o tem se ni ohranilo med ljudstvom nobeno sporočilo, nikak spomin. Vozniki, parizarji, oboroženi galjoti — vse do zadnjega, kakor da so se v zemljo vdrli. Bržčas so pobili vse tiste, ki so jim zaklade vozili in spravljali v skrivališče. Vedel je pač za to skrivnost grof Urh, poslednji Celjanov. Pa kaj, ko so ga kar kmalu po očetovi smrti mustačarji vitezi, teremtete Madžari posabljali tam dolta v Belem gradu.

Ko sem še kot fantè po celjskih šolah po latinsko ongavil, mi je dostikrat prišlo na misel, kako bi bilo lepo, ko bi se mogel kako dokopati do tistih svetlih cekinov in tolarjev. Po razvalinah na Starem gradu smo se študentje ob prostih popoldnevih šli »ravbarje« in »indijance« igrati. Pri teh igranjih sem se največ družil s sošolcem Fortunatom. Znana sva si bila že od dóma; bil je iz Grajske vasi pa je prihajal v počitnih pogosto k nam v Pandor. Nekam čudno, kajne, oba iz krajev, ki so nekdanj v njih gospodovali Celjani, kakor že ime pravi: Grajska pa Banova vas!⁶⁾ S Fortkom torej sva oblazila najgostejše zarasle dolinke pod razvalinami ter preteknila vse razpoke in votline po trhljem zidovju.

Nekoč me je prijatelj Fortek pričakal pred šolo in se skrivnostno namuznil: »Danes popoldne pridi za gotovo na Grad; pod stolpom me počakaj! Pa čisto za gotovo, da veš!«

»No, kaj pa bo tam?« se mu začudim.

»Le kar tiho, pa prec po kosilu pridi! In nikomur ne zini besedice, veš!«

Ko pridem popoldne pod Friderikov stolp, me je Fortek že čakal in mi pomignil, naj sedem k njemu v kotic za skalo.

»Ali te je kdo videl?« je zaskrbel in se oprezno ozrl naokoli. »Nekaj ti zaupam,« mi pošepeta, »če ne boš nikoli nikomur znil o tem!«

Segel mi je v desnico. Nato pa je privlekel iz žepa nekakšno razcefrano koženico in jo razprostrl čez koleno.

»Viš, tole sem dobil od potepa Krevlje, ko sem bil v nedeljo doma v Grajski vasi. Saj se menda spominjaš krevljača, ki eno nogo tako zapoteguje za sabo?«

»Tistega potepina, ki se ga vse tuje rado prime?«

»Tistega, tistega, ki krade kot sraka. Kolikrat je že šel ričet jest, — vse zeman! Nazadnje, veš, so ga bili zašili za več let pa ga vteknilo v tiste brloge, ki so tam zad za minoritsko cerkvijo. Iz samostanskih celic so napravili gajbice za tiče-uzmoviče. Kadar vodijo jetnike po hodnikih, lahko vidijo naravnost v cerkev. A Krevlji je v samotni kamrici kmalu postalo dolgčas. Pa je odlu-

⁶⁾ Grajska vas in Pandor (iz: Ban-dorf) ob Boljski, ob poti iz Žovneka v Ojstrovico. Zadnji Celjan se je podpisoval kot »ban slovenskih dežel«.

ščil železno nogo od postelje (tako je pozneje sam pripovedoval) in začel z njó otipavati po zidu. Tik za posteljo se mu je že zmerom zdelo, da zid nekam votlo poje, če nanj potrka. Tam je torej jel vrtati in razkopavati. Kar se je ometa in drobirja nasulo, je sproti spravljal v slamnjačo. A če je začul strazarjeve korake, je posteljo spet primaknil k steni. „Ali jo pobrišem skoz luknjo ali pa se dokopljem do soseda-jetnika“, si je mislil, „mi bo vsaj krajši čas“.

Zid je bil na tem mestu tenek, in železna noga je kar kmalu sunila v prazno. V zidu se mu je odprla štirioglasta vdolbina, kakor jih imajo v starih hišah za vzdano omarico. Ko so še menihi bivali v tem zidanju, je ta dolbina najbrž služila kakemu patru za tajno shrambo. Krevlja je prebrskal po kotih in našel tole na gladko ustrojeno kožico, zvito in povezano pa s črnim voskom opečateno. Razvil je koženico, prav tole, lej, ki je zdaj tule na mojem kolenu. Lej, pa ji manjkata dva ogla in na sredi, viš, scefrana luknja — miši so kako prišle do kože in jo oglodale. A nekaj je še zmerom razbrati s pergamena. Zato me je tudi poiskal Krevlja — pred kratkim se je bil vrnil iz ječe — pa mi je dejal: »Ti, ki se učiš v šolah po latinsko klatiti, boš morebiti razbral, kaj pomenijo te čačke pa križe-kraže po tej cunji. Če sam ne boš mogel iztuh-tati, pa je druge vprašaj tam v vaši črni šoli! Nekaj mi pravi, da so tisti me-nihi počekali to oslovsko kožo. So bili to sveti možje, res — tako pravijo — pa kdo ve, če niso imeli kakih »zvez« tudi z rogači! Če mi vse po pravici raz-bereš in zveš, kaj ta čečkarija pomeni, se ne boš kesal, prav zares ne!«

Tako mi je zabičil Krevlja, ki mi je izročil ta čudni pergamen. Meni se vse tako zdi, da je ta stvar nekaj v zvezi z zakladi Celjanov. Le preberi in pretuhtaj še ti! Je vse po latinsko pa saj ti latinske vokablje iz rokava iz-tresaš!«

No, in sva s Fortkom brala, prevajala in nazadnje takole razbrala:

Zapisek, sestavljen . . . (preglodano)

beneški cekini — 2 mernika	sreb. križevači — 4 skrinje
laški fiorinti — 5 mernikov	biseri orehovci — 50 mošenj
vinarji (dunajski) — 100.000 funtov	biseri lešnikovci — 100 mošenj
tolarji (iz Joachima) — 12 čebrov	rubini in . . . (tu je bila koženica pre-glodana).

Na drugi strani koženice sta bila narisana dva črteža. Med črtami, označ-bami hodnikov i. t. d. so bila imena: --- Ključ Savinje --- Grad --- Voglaj-na --- Bežigrad ---

Čisto na robu opomba: kjer Ø tam zakladnica!

Vendar znamenja Ø v načrtu nisva našla. Gotovo je tudi tisti košček ko-ženice miš izglodala.

»Oj preljubi Fortunatek!« sem vzkliknil, »a kaj pravim, Fortuna (sreča) je tvoje pravo ime! Ej, Fortuna fortunasta, saj imava zaklad Celjanov že kar v rokah! Zapisnik draguljev . . pa tale načrtek, kaj hočeva še več! Vso Sa-vinjsko dolino lahko kupujiva za takele denarce! Kot grofa, milijonarja bova živela! . . .«

»Že, že!« je pritrdjeval Fortek, »a priprav za pod zemljo, pa delavcev in vse tako še treba!«

(Konec prihodnjič.)

M L A D I N A P I Š E

Milka Otović, gosp. šola, Stari Futog :

VELIKA NOČ.

Vsako leto na ta veliki praznik pozvanjajo zvonovi in v naših dušah prebujajo spomin: — da Odrašenik sveta je vstal iz groba! — In mi se veselimo Njegovega vstajenja!

Vsako leto na ta veliki praznik pozvanjajo preteklosti zvonovi in v naših dušah prebujajo spomin: — da tudi mi Jugoslovani vstali smo iz groba! — In mi se veselimo našega vstajenja!

Le oni onkraj mej — tam v Korotanu, le oni onkraj mej — tam v Istri naši bratje in sestre poslušajo zvonove vsako leto tužni — neveseli.

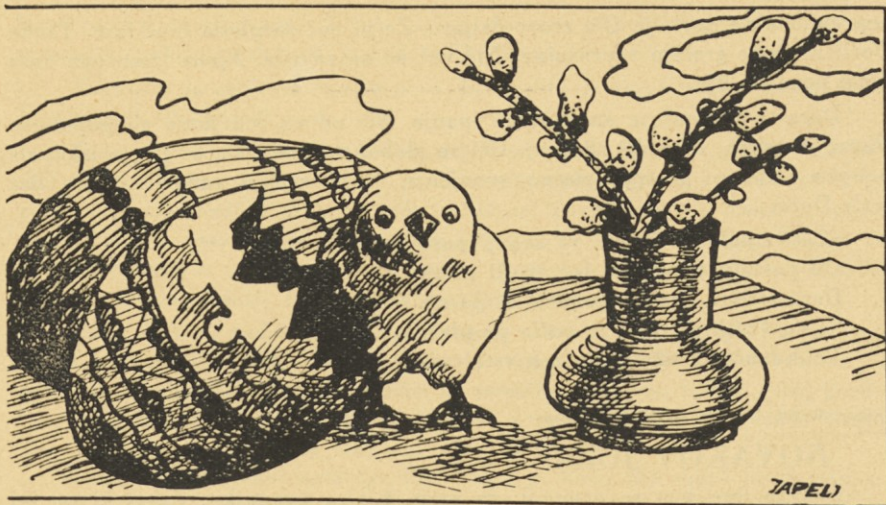
Vstajenja dan oznanjajo zvonovi. A oni — naši bratje, naše sestre po krvi in po duhu dvigajo roké v molitvi vroči. Potrt pogled, meglen od solz upirajo v nebo. Nesrečne duše vse drhté in molijo goreče. Molijo trpeči, sužnji na domači zemlji, molijo v upanju živeči in . . . pričakujejo še svojega vstajenja!

Čop Slavi, mešč. šola v Trbovljah :

KAKO JE PRIŠLA SV. NEŽA NA KUM.

Sv. Neža, pravijo, je bila doma iz majhne vasi pri Kostanjevici.

Nekega dne je gnala svojo kravico na pašo. Sonce je že večkrat napravilo svojo pot, Neža pa je še vedno pasla. Toda ni bila več na domačem pašniku, znašla se je pred veliko skalo na travniku pod Kumom. Tu je Neža še pasla svojo sivko. Zvečerilo se je. Neža je hotela peljati sivko domov čez veliko skalo preko Kuma. A komaj je kravica napravila nekaj korakov, ji je spodrsnilo tako nesrečno, da je padla v globok prepad. Deklica plane v jok. A kako naj si pomaga? Skuša, če bi mogla rešiti nesrečno sivko, a vse zaman. Kravica je bila že poginila.

Žalostna odide Neža na Kum. Tam pove sv. Joštu, kako je bila nesrečna pod Kumom pred veliko skalo, ko je pasla svojo ljubo sivko. Sv. Jošt tolaži pastirico, naj nikar ne joče. Nežo je to nekoliko utešilo. Že se je hotela vrniti domov, pa ji reče sv. Jošt: »Če hočeš, ostani pri meni, da mi ne bo dolg čas.« Neža je temu seveda privolila in ostala na Kumu.

Od tedaj sta sv. Jošt in sv. Neža na visokem Kumu.

Tam pa, kjer se je ubila krava sv. Neže, se še sedaj poznajo glava in noge, ko je tako nesrečno padla. Po skali pa teko kapljice vode, ki pravijo, da so to solze sv. Neže, ko je jokala za svojo sivko. Ta voda se pa nikoli ne posuši, tudi v največji suši ne.

Jordan Mira, mešč. šola, Trbovlje :

POSLEDNJI POZDRAV.

Veliki petek je . . .

Ob obronkih gozda zvone zvončki, po travnikih se v zlatem blesku razcvitajo trobentice.

Z vaše cerkve odmeva otožno reglanje, zamolklo, tožeče: »Krist je umrl!«

V revni bajti, daleč od vasi, leži na bolniški postelji sirota Dora. Danes deklica ne more vstati. Žalostno zre v cvetoči vrt in si mora z bolestjo priznati, da ne bo mogla k županovim.

O, saj je slutila ta strašni dan, bala se ga je. Danes se je zgodilo: robec v roki je ves prepojen s toplo, rdečo krvjo . . . Da bi vsaj kdo prišel! Čisto sama je v koči petnajstletna Dora, čisto sama. Očetu so tuji vampirji izpili kri, mater pahnili v prerani grob.

»Da, mamica, da bi ona še živela, potem bi bilo vse drugače. Ne bi bilo črva, ki gloda noč in dan v prsih, ki ne pusti dihati . . .« Dora tiho zaplače v plevnate blazine: »O, Gospod, usmili se, usmili se svoje uboge Dore, usmili!«

Križani v kotu milostno zre na malo trpinko. Angel smrti se bliža njeni postelji.

Sonce zahaja. K Dori ni nikogar — preveč so vsi zaposleni. Saj ljubijo Dorico, a danes je ne pogrešajo. Do smrti izmučeno, sestradano njeno telo leži

nepremično na postelji. Oči zro v daljavo. Že je noč razpletla črne lase. Tanke Doričine roke grabijo v praznino. Nič več se ne zaveda. Njena izmučena duša blodi neznano kje.

Dora se prebudi iz omotičnega spanja. Nič ne ve, jeli jutro ali popoldan. Obraz je tenak, da vidiš skozenj. Oči so globoko v jamicah, ki jih je izkopala bolezen. Tišino pretrga glasno zvonjenje. V brezmejni radosti zažare lica male Dore:

»Zahvaljen Odrešenik, za zadnji pozdrav!«

Ob postelji vzrasteta dve svetli postavi.

Dora strmi: »Atek, mamica, o, da sta le prišla!«

Še en vzdih in Dora je odšla po plačilo.

Velikonočni zvonovi zvone k vstajenju . . .

Kramar Andrej, I. deš. mešč. šola v Ljubljani:

NOVAKOV JOŽA.

Nekega dne sem se namenil, da grem k tem umetniku. Zakaj bi ne šel k njemu, ko pa ve povedati vsakemu kaj zanimivega. Navadno sedi pri peči za debelo javorjevo mizo in težke očali mu čepijo na nosu. Posebno učen je, zato je res pravi čudak na vasi. Predno začne pripovedovati, si nažge pipico in še parkrat zakašlja. O, da bi ga vi slišali! Ušesa bi vam zrasla do tal. »Velika noč bo kmalu,« pravi on, »in vi gotovo še ne veste, kaj smo nekdaj delali z velikonočnimi pirhi.« »Kaj pa, kaj,« smo ga zvedavo povpraševali. »Ne bo minulo dolgo časa in vsa skrivnost bo kmalu na površju!« Brez besede je vzel steklenico in jo postavil na mizo. Vode je bilo v njej skoraj do grla, notri pa dvojce jajc. Vsi smo zmajali z glavami in ga vprašali: »Kako je mogoče spraviti v steklenico dve jajci, ko pa nima steklenica tako širokega grla?« On pa se je široko nasmejal, da je bilo videti njegovo brezzobno čeljust. Za nekaj sekund je vrgel novo jajce v vrelo vodo, ki je bila v loncu na ognjišču. Nato je vrgel jajce v kis, kjer se je lupina jajca raztopila, ostala pa je samo kožica jajca. Steklenico pa je medtem postavil na ognjišče, kjer se je voda začela počasi segrevati in iz nje so uhajale pare. Kmalu pa je vzel omeščano jajce iz kisa, in ga postavil z ožjim koncem na vrat steklenice. Tedaj pa je bila razvezana skrivnost, kajti jajce je padlo v steklenico. V vodi pa je jajce zadobilo zopet pravo obliko. Z ohlajanjem so se potrosili vodni hlapi v steklenici v vodo in s tem se je zrečil notranji zrak, gostejši zunanji pa je potisnil jajce v steklenico.

Poskusite še vi tako, ko boste kuhali pirhe za Veliko noč, samo povejte potem, kako ste spravili jajce iz steklenice. Lahka reč! Ko sem se poslovil od njega, sem mu stisnil žuljavo roko, in mu želel vesele velikonočne praznike.

OSKAR HUDALES:

BRAT BILL.

(Iz knjige: „Mali Šikara“, ki jo je napisal E. Marschall.)

Sivolasi Natan Funk je videl že mnogo zim, a kljub temu so mu zrle svetle, male oči zanesljivo vzdolž puškine cevi, mršava roka je držala orožje brez trepeta.

Skoraj neviden je sedel gori na hribu in muzajoč se opazoval Baby Bil-

lovo vnetost raziskavanja. Kljub ostrim očem ni zapazil kuguarja in si nato ni mogel razložiti, zakaj se je mali toliko hitro prihrulil.

Naenkrat je zagledal skočiti zver. Bliskovito je šinila puška, odmev strela je napolnil tihi gorski zrak.

Zver je zadel sredi skoka. Težko je padlo telo in se ni ganilo več. Baby Bill se je skrtil v grmovju, skušal je iti navzgor po bregu in se v krogu izognil mrtvemu zasledovalcu. Natan Funk je pohitel navzdol in mu zastavil pot. Ko sta se srečala, sta se še oba tresla vsled nevarnosti trenutka. Bill je stal kakih par metrov pred možem, ki se mu je smejal naravnost v oči: »Ti dolgonogi, puhloglavi, mali vrag, čemu nisi pri materi?«

Baby Bill je zameketal in jo hlastno odkuril; pri tem je Natan opazil njega lepo raščeno telo, močne noge ter nenavadno glavo in lakotnice. Hipoma so mu svetle oči postale tihe in zamišljene: to bo nekoč kralj gozdov.

Pred leti, ko je Natan Funk živel še v mestu, je bil član velike bratovščine, ki nosi ime in znak Vapitija.

Člani se med seboj nazivajo Bill. Tako je Baby Bill dobil svoje ime.

Z veselostjo in ljubeznijo modrijana, ki je z živalmi sklenil bratovščino, je izgrebel stare spomine.

»Baby Bill!« se je smejal. »Halo, Baby Bill, če boš še nadalje tako uspeval, postaneš knez gozdov!«

Takih ljudi ni pekla vest, če bi ubili zadnjega vapitija.

Ko sta prišla pomlad in poletje, se je čutil Baby Bill povsem odraslega. Na glavi je nosil dvojce dolgih, ostrih kopij, na katere je bil zelo ponosen. Polagoma je spoznal, da se mu ni bilo treba bati ničesar drugega, ko človeka in volčje tolpe.

Stalno poskočen se je vedno pazil. Tega so ga naučile nevarnosti zgodnje mladosti.

Za risa, ki je zijal za njim z divjim, lačnim premislekom v zelenih očeh, je imel samo hladen prezir. Medved Vof mu je izkazoval izbrano vljudnost, odkar sta se mu dolgi kopji spremenili v vilice. Kaj bolj prilizljivega se mu ni moglo pripetiti. Vof, najpametnejši stvor Oregonskih gozdov, je vedel, koga ima pred seboj in komu mora izkazati vljudnost.

Odkar mu je bil neki los s prednjima parkljema pobobnal po sršasti levi strani, je bil medved vedno vljuden napram samcem te pasme.

Baby Bill je zadovoljno živel. Prebudivši se iz popoldanskega spanca, je previdno se pasoč šel navkreber in izzivalno prhal v risa ali prerijskega volka. Večkrat je obiskoval soteske in tam lizal sol in se okrepčal v hladnih vodnih jamah. Do polnoči se je brez cilja in iz same objesnosti podil po okolici; vsak dan je bolj rastel in uspeval, mišice njegovega telesa so postale trde ko železo.

Včasih je napol v igri, napol v jezi meril svoje moči z ostalimi mladci v čredi. Vseh pol ducata, ki so prestali zimo, je znalo spretno rabiti svoje orožje.

Po preteku naslednjega leta se Baby Bill ni več brigal za starost in velikost drugih samcev. Globoko v srcu je pričel sanjati skrivne sanje o boju in zmagi.

Natan Funk ga je opazoval vsa ta leta, ne da bi Bill kaj opazil. Natan je bil edini človek v tej krajini, tako da je Bill imel le redko priliko, opaziti to bitje. Kljub temu se je dvonožcev bal.

»Varujte se ljudi!« pravi star zakon in tekom let se je Bill lahko prepričal o njega modrosti in resničnosti.

Med gozdnim jezerom in vzhodnimi jezeri je ležala pokrajina, po kateri se je mogla čreda nemoteno kretati. Tam je stala tudi Natanova koča. Bil je dober človek, puška v njegovih rokah ni pomenila nepotrebnih bolečin in smrti, kakor pri drugih ljudeh.

V mnogih rečeh so divje

živali popolnoma trapaste, a samo malo jih je, ki bi si o človeku in puški ne bile na jasnem.

Prav čreda Baby Billa je to občutila. Vsako leto so matere vzgojile mladiče, koncem zime jih je bilo polovico manj, usmrčenih od kuguarja, mraza in ledu. Tam, kamor so hodili lizat sol, so si ljudje zgradili preže ter hladno in trdosrčno streljali živali. Ostalo so pozimi poskrbeli volcje.

Samo ena tolpa je bila, ki je zatirala vso pokrajino. Kuguar izgreši včasih plen, kakor vsakdo, katerega lovski uspeh je odvisen od nenadnega napada.

Če pa koga slede volkovi, temu je smrt gotovo namenjena. Sredi zime, ko se glad plazi med hribi, so jezera in reke, ki drugače zabrišejo sledove, zamrznjene.

Baby Bill je dosegel sedmo leto starosti in bil je sijajen predstavnik svoje pasme. Popolnoma doraščen, na višku svoje moči je spoznal vse najfinejše zvijače pri uporabi rogovja in parkljev. Kuguar Mehkošapec se ga je izognil v velikem loku. Iz daljave je na njem opazoval Natan Funk nenavadni razvoj mišic, lepoto rogovja in kožuha ter ponosno postavo. Razen volčje tolpe še ni premagal med gozdnimi prebivalci edino le vodnika lastne črede.

Rumeni, suhi listi so plapolali skozi zrak. Baby Bill se je odrgnil z rogovja zadnji baržun. Pozno popoldne — nebo so zastrle na jug leteče vodne ptice — se je prebudil iz spanja s povsem novim občutkom. Ni se mogel znajti v nekem nepokoju in zabrisani, neosnovani jezi. Pred nekaj urami je popolnoma zadovoljen legel. Morda je ta novi čar zaneslo v zrak šumenje perutnic vodnih ptičev.

Užil je krasne dni. Kakor kralj je prehodil gozdove, nikomur se ni umaknil s poti, spal in pasel se je, kakor se mu je zljubilo, se kopal v tihih, mračnih krnicah, preblodil hladni mrak in do onemoglosti divjal preko hriba. Nikdar ni pogrešil svojih tovarišev. Sneg in volkovi so bili še daleč. Zdaj pa se mu je zazdelo vse, vse izpremenjeno. Poizkusil se je pasti, toda nežna, mehka trava je dišala suho in prašno. V krvi mu je kuhalo in vrelo.

Baby Bill ni vedel več, da je pred kakimi dvema ali tremi leti čutil isti

nemir. Prežvekovalci so pa lepši, ko pametni. Toda še več pozabljivi. Vof bi se sramoval tako slabega spomina. Čas parenja se je bližal.

Iznenada se je spomnil črede čednih samic, ki spremljajo velikega vodnika. Kakor veter je dirjal naravnost za svojimi tovariši. Nihče ne ve, kako je našel pravo smer. Veter ni prinašal nobenega duha.

Točno pred letom je tudi tako drvel, toda tega se ni zavedel več. Mogoče je bilo prav tako, kajti takrat ga je čakal veliki vodnik. Ranjenemu, krvavečemu, izčrpanemu so mu prešli vsi ljubezenski občutki.

Vojeviti ga je zopet počakal. Dokler more tak vodnik odbiti vse napade, tako dolgo svojih samic ne prepusti drugemu, slabejšemu samcu.

(Dalje prihodnjič.)

MIHAJLO PUPIN JE UMRLO.

Njegovo delovno in borbeno življenje je bilo posvečeno znanosti in resnici. Uvrstil se je s svojo vztrajnostjo pri delu, s svojo ljubeznijo do domovine in s svojim genialnim ustvarjanjem najvišjih človeških dobrin med največje genije današnje dobe in med najplivnejše rodoljube naše zemlje. Njemu je bila naklonjena ona redka sreča izbranih duhov, ki se povzpnejo s svojo močno voljo in življenjsko energijo iz najnižje do najvišje stopnje človeškega razvoja. S svečano skromnostjo svojega velikega prodirnega duha in z neskončno milino vdane materine ljubezni, se spominja njenih besed, ki so mu postale življenjski program: »Cambridge je veliko svetišče, posvečeno večni resnici; polno je ikon velikih svetnikov znanosti. Ako se boš poglobil v njih sveto delo, boš mogel stopiti v stik z duhom večne resnice.« Kar je obvladoval materni duh v pobožnosti in spoštovanju do večne resnice, je ustvaril njen veliki jugoslovanski sin na polju znanosti in ob čega napredka.

In kakor je vzkliknila presrečna mati svojemu sinu na srce, ko ga je videla v duhu pred seboj oživiljenega s svetlobo neumrljivosti, tako lahko zakliče danes tudi jugoslovanska mati naše svete domovine, v slavi svojega junaškega sina: »Bog bodi vekomaj zahvaljen za blagoslov, ki si ga bil deležen in ga boš še deležen v času svojega bivanja med cambridgeskimi svetniki.« Ta veliki znanstvenik in učenjak, kateremu se danes oddoljuje ves svet za njegovo veliko, sadov polno življenje, se klanja ves jugoslovanski rod, v srečni zavesti, da je dvignil ime in ugled našega vztrajnega in požrtvovalnega rodu. Pupinov duh bo ostal v svetišču veleumov, kot večni vzor ustvarjajočega duha, ki pretrga vse vezi in premaga vse ovire iz same ljubezni do človeštva in zgodovine. Njegovo čudovito življenje, iz katerega je rasel in se dvigal do najskrivnostnejših globin vesoljstva, je podobno poziciji našega ljudstva na poti svojega preporoda in uedinjenja. Kakor je on obvladal materijo in jo podvrgel svojemu konstruktivnemu geniju, tako je tudi jugoslovanski narod obvladal svojo usodo in Golgoto ter jo podvrgel svoji volji in vstajenju.

Večna slava trajnemu spominu Mihajla Pupina!

Mihajlo Pupin.

VIKTOR PIRNAT:

STRUPENE POMLADNE RASTLINE.

Orlica.

Preobjeda.

in steblih kožna vnetja. V naravi cvetoče niso baš nevarne, bolj se je čuvati pred japonsko vrstnico z imenom *Primula obconica*. Radi lepih njenih barv in dolgotrajnega cvetenja jo ljudje kaj radi goje kot lončnico. Občutljivim bi bilo priporočati, da oskrbujejo jegliče z rokavicami na rokah, da se obvarujejo pred njihovo zahrbtnostjo.

Kožna vnetja povzroča pred vsem navadna kopriva (velika kopriva), (*Brennessel*, *Urtica dioica*); to pozna vsakdo, pa se ne bomo dalje mudili pri njej.

Lučnik.

In še nismo pri kraju samo s pomladnimi strupenkami. Poznate gotovo v vseh barvah cvetoče orlice (pakujac), (*Akelei*, *Aquilegia*). Gojimo jih po vrtovih, trgamo jih že maja cvetoče po vlažnih travnikih in gozdovih. Na tankih in visokih steblih se zibljejo čudno oblikovani cvetovi, dolgopecljati, lični, trodelni listi pa so oni, ki so nevarni. Imajo prav omamljive lastnosti.

Še bolj omamem strup in po celem svojem rastlinskem životu razprežen ima prava preobjeda, omej ali navadni lisjak (obični jedič ili klóbučič), (*Echter Eisenhut*, *Aconitum napellus*). Prav lepa strupena rastlina je to. Najraje uspeva v gorovju. Njegovo steblo je posuto s temnozelenimi, blestečimi in kot roka razrezanimi listi, na koncu pa nosi cel grozd velikih, temnomodrih, somernih cvetov. Tudi številni njegovi sorodniki niso brez strupa.

Prav nerodno in neprijetno je, če oboli človek že zato, ker je cvetko le prijel. In tudi taki primeri niso redki. Povzročitelje je iskati med sorodstvom zgodnje pomladne glasnice, trobentice. Razni jeglič i (jaglaci), (*Primel*, *Primula*) povzročajo z nežnimi svojimi dlačicami na listih

Manj znan je lučnik ali papeževa sveča (*dívizma*), (*gemeine Königskerze*, *Verbascum thapsiforme*), visoka dvoletna rastlina s kosmatimi listi in stebлом. Raste na suhih tleh, po peščenih in skalnih gričih. Na vrhu ima v grozd nabrane velike rumene cvetove. Lučnikove dlačice so za marsikoga opasne. Lučnik je prav za prav že poletna rastlina, omenil sem jo le v zvezi s kožnimi obolenji.

Njegov daljni sorodnik rdeči naprstec (rvena pústikara), (*der Finderhut*, *Digitalis purpurea*), ki diči v juniju naše vrtove s svojimi belimi, pa tudi škrlatnimi, po grlu pikča-

stimi nabranimi cvetovi, je med najbolj strupenimi rastlinami pri nas. Vsebuje strup digitalin.

Predno končam s pomladnimi strupenimi rastlinami, ne smem prezreti lepega in divno duhtečega grmička nekaterih naših gozdov. To je volčjin (líkovac ili prosta máslnica), (gemeiner Seidelbast, Dáphne mezereum). Uspeva v višjih legah ob gozdnih robovih najraje. Včasih obstoji iz ene same vejice. Debelce je rjavkastosivo in očituje le redko odrastke. Deblo in vejice se marca ali aprila meseca dobesedno posujejo z majhnimi rožnimi cvetki, ki razširjajo omamen duh, močno sličen španskemu bezgu. Vsa rastlina, osobito pa koža in sad so zelo, zelo strupeni. Vem iz lastne izkušnje. Sadovi so lične rdeče jagode. Čuvajte se jih!

Ker smo že pri strupenih naših rastlinah, pa se ozrimo še po onih, ki so otroci poletja in zato nič manj nevarne!

Najbolj strupena naša rastlina je norica, paskvica ali volčja črešnja (včlebilje), (Tollkirsche, Atropa belladonna). Velika rastlina je to, skoraj grm. Gozdna prebivalka. Vejnato steblo in veliki, neenaki listi so malenkostno mahoviti. Zvonast cvet je spodaj zelenkastorumen, zgoraj vijoličastorjav. Sad je ena sama črna jagoda, debela kot črešnja. V njej se skriva močnordeča tekočina. To je oni silni strup, atropin, ki človeku toliko škodi, drozgu pa prav nič. Brez skrbi si polni s temi jagodami lačni želodček, otrok pa, ki je črno jagodo pomotoma zamenjal s črešnjo, je moral v prezgodnji grob. Značilne pri tej zastrupitvi so široke zenice, živahne kretnje, ki pa polagoma otope, zastrupljeno telo otrpne in neizbežno sledi smrt. Zato: Čuvajte se!

Zelo strupeni sta tudi njeni sorodnici, ki imata krompirjevim močno podobne cvetove. Belo cvete in napravlja ko grah debele črne jagode pa s je zelišče (pomočnica), (der schwarze Nachtschatten, Solánium nigrum). Kaj rado se drži ob potih.

Vijoličaste cvete in kasneje škrlatnordeče jagode ima grenkoslad ali grenkosladki razhudnik (páskvica ili gorkoslad), (das Bittersüss, Solánium dulcamára). Ta ljubi vlažno zemljo in se rad spenja po drevesnih deblih in količih.

Zanimalo vas bo vedeti, da je tudi iz našega nepogrešljivega krompirčka nastali cvet ob zoritvi lahko nevaren. Zeleni češnji podobna jagoda, ki nastane iz njegove plodnice, je namreč tudi strupena. No, pa te ljudje itak ne uživamo!

R deči naprstnik.

Volčja črešnja.

Grenkoslad.

Volčja jagoda.

(divlji péršin), (Hundspetersilie, *Aethusa cynapium*), ki je strupen. Močno sličen pravemu peteršilju, se vendar loči od njega po temnejši zeleni barvi in neprijetnem duhu zmencanih listov. Diši po česnu. Pasji peteršilj raste kot plevel ob plotih ter cvete od junija do septembra.

Bolj strupena od njega je lisasta trobelika ali pikasti mišjak (kúkuta), (*Conium maculatum*), bližnja mu sorodnica. Modrikasto steblo mažejo rjavordeče lise, močno narezani listi so modrozeleni barve, cvetovi na vrhu neznatni in beli kot pri pasjem peteršilju. Vsi deli lisaste trobelike imajo zopern duh po miših. Vsebujejo strup koniin.

Tudi strupena vodna trobelika (trúbeljika), (Giftiger Wasserschierling, *Cicuta virosa*) spada sem. Ima debelo, repi slično votlo koreniko, sladkega okusa in močnega duha. Je večkrat vzrok zastrupljenj.

Nagnoj.

Velike vrtove in vele mestne parke krasi grm, ki se maja meseca odene v velike rumene cvetne grozde. Vse živo žuželk je krog njega. Tudi po visokoležečih gorskih gozdovih se najde tak grm ali drevo in vsi ga poznamo, nismo si pa mislili, da bi bil strupen tudi nagnoj (zánovijet), (gemeiner Goldregen, *Labúrnum vulgáre*). In vendar nam tudi ta lepotni grmiček postane lahko nevaren.

Ob potih in po polju naletimo v najtoplejših mesecih na iz vzhodne Indije vseljeno strupeno rastlino. Čudno ime ima: kristávec ali svinjska dušica (kužnjak), (gemeiner Stechapfel, *Datúra stramónium*). Pokončno, vilčastovejnat, golo steblo nosi čudno nazobčane široke liste in velike lilijaste, bele cvete.

Čudna rastlina je črni zobnik ali blen (búnika), (das Bilsenkraut, *Hyoscýamus niger*). Kristavčev sorodnik. Rad se drži na krajih ko svinjska dušica. Kosmati listi so lepljivi, umazanorumeni vrčasti cvetovi, premreženi z vijoličastimi žilicami. Duh ima močan in neprijeten, rastlina je močno strupena enoletnica.

Čez celo poletje se smeje na polju in po vrtovih rdeči divji mak (túrčinak, divlji

Kristavec.

mak), (Klatschmohn, Papáver rhoeas). Beli sok njegovega stebła je zelo strupen.

Večji in lepši vrtni mak (vrtni mak), (Gartenmohn, P. somniferum) je iz Daljnega Vzhoda presajena cvetka. Pri nas jo sade največ radi bogatega semenja, ki je polno olja, Orijentalci pa prerežejo glavico, predno dozori in prestrežejo iz nje tekoči beli mleček. Tega posuše in izdelujejo iz njega hud strup, opij. Omami človeka in uspava, saj so znani vzhodni opijski kadilci. Opij je tudi važno zdravilo.

Znanilec hladnejše dobe, jesenski podlessek (mrazovac ili mrazova sestrice), (Herbstzeitlose, Cólchicum autumnále), ki pokrije ob nastopajoči jeseni vlažne travnike in pašnike in se rine pod nizko grmičevje ob gozdnih parobkih, je tudi strupen. Lepa cvetka je to in prenesli smo jo tudi že na vrt. Značilno za podlessek je, da jeseni pokaže le cvet, spomladi šele pa liste in seme.

Celó drevje nam ni povsem nenevarno. Jelki zelo podobna in že zelo redka je tisa (tisa), (die Eibe, Taxus baccáta). Najdemo jo samotno v oddaljenih gorskih gozdovih. Njene igle so bolj koničaste od jelkinih, niso pa spodaj belkaste. In to lepo iskano drevje je prepojeno s strupom: mladike, listi in semena so strupeni. Če naletite nanjo, ne žvečite njenih listov, kot to radi delamo s smrekovimi ali jelkinimi.

V južnih delih naše domovine raste mandljevca (óbični badem), (Mandelbaum, Prunus commúnis). Debelo seme — mandelj — obdaja tanka kožnata plast mesa. V koščici so mandlji. Razlikujemo sladke in grenke. Zadnji vsebujejo modro kislino, hud strup, in je nevarno njih uživanje.

Kot je razvidno, oboli največ ljudi na zastrupljenju z rastlinami na ta način, da je prišel strup skozi usta v telo. Občutljiva koža oboli po dotiku z rastlino. So tudi ljudje, ki obole, ko cvete trava. Tem škodi vdihavanje trav. Četrta doba izpuščaj ob uživanju jagod in slično. To je pač osebno različno.

Preprečijo, oziroma omilijo in ozdravijo se zastrupljenja, če upoštevamo sledeče:

1. ne nosi cvetke ali bilke nikdar v usta,
2. umij si roke vedno, predno ješ,
3. neumitega sadja ne uživaj in
4. ob nesreči pokliči takoj zdravnika!

Vse navedeno pa nas ne bo strašilo pred prirodo in njenimi miljenci. Nevarnost je treba poznati, potem ni strahu pred njo. Še bolj se bomo oklenili divne, porajajoče se pomladi, še ljubše nam bodo cvetke, saj kdor jim je kdaj pokukal pod cvetoče kapice in so rumeni prašniki zrlí nanj kot zvedavi zlati očki; kdor jih je opazoval, kako se ob božanju prvih sončnih žarkov prebujejo, kako skoro nevidno odgrinjajo list za listom; kako, tresoč se od sreče in blaženstva, dvigajo glavice in srkajo in pijejo zlato luč, ta pozna nežne in tihe dušice najdražjih otrok sonca in jim je vdan in jih ljubi in skrbi zanje.

Črni zobnik.

V SLOVENSKO NASELBINO PRI VLADIKAVKAZU. (Konec.)

Odtod vodi cesta v Vladikavkaz skoraj ves čas navzdol, saj se zniža do tja za 1742 m. Za dva kilometra drži most čez potok Bajdar, a na drugi strani je aul (selo) Bajdar. Prebivalci pomagajo potnikom ob nesrečah po plazovih. Tako je nedaleč odtod pred leti zagrebel plaz 6 Perzov, ki so se peljali v četverovprežnem vozu. Voz z ljudmi je vrgel zračni tlak v jarek, a sneg jih je potem pokril tako visoko, da so jih šele čez par dni mogli izkupati.

Postaja Ananur.

Moja ura je kazala komaj šest, a nastopila je že trda noč, predno sem prišel v poštno postajo Kobi. Začnem torej računati, koliko je pravi čas v tem kraju. Ker je Tiflis oddaljen od Prage 31 pol-dnevnikov, zahaja tu sonce 124 minut prej kakor pri

nas — pravi krajevni čas je bil torej več kakor osem. Ker sem šel od Gudaura na Krestovoj Pereval, došel sem med potjo čudno utrujenega ruskega delavca. Pripovedoval je zgodbo, ki je danes, žal, že skoraj vsakdanja, da je doma iz Vladikavkaza ter da je nad leto dni pridno delal v Tiflisu. Štedil je, kar mu je bilo mogoče, a ko si je prištedil precej denarja, se je vračal domov. V Pasanauru ga je pa zapeljal njegov tovariš, da je pogledal preveč v kozarec. Ko se je zbudil drugo jutro s težko glavo, je izginil njegov tovariš in ž njim ves njegov prihranjen denar. Vrača se domov brez denarja.

Ker sem bil truden, sem na vrhu v poštni postaji kmalu zaspal. Zjutraj so me muhe kmalu zbudile. Nadaljeval sem pot, ki je postajala zelo slikovita. Videle so se gore iz rdečega granita, a njih vrhunci so bili čudnih oblik. Pred postajo Kazbek se zožuje soteska vedno bolj. Pred aulom Kazbek zagledam na levo, tam za ozko sotesko, goro Kazbek in ves prevzet od tega pogleda obstojim, saj se nameri redkokje tak pogled na to goro. Za nekim vrhom se namreč dviga gora Kazbek v vsej svoji veličastnosti, pokrita vsa z ledom in snegom. O gori Kazbek pripovedujejo ti narodi mnogo legend. Tako pripovedujejo tudi, da domuje na vrhuncu Kazbekov duh, ki zabranjuje vsakemu prihod. Videl ga sicer še ni nihče, pač so ga baje že slišali, če se približajo njegovemu domovanju. Zato se še noben domačin ni upal na vrh Kazbekov, čeprav

je v tej okolici mnogo spretnih hribolazcev in smelih lovcev, ki brez pomisleka radi kozoroga splezajo na najstrmejše vrhunce. Kazbek je visok 5044 m, torej je višji kakor Mont Blanc, in šele l. 1868. je prilezel Anglež Fresfield na njegov vrhunec. Pač pa so bili Rusi na gori Ararat (5244 m) že v l. 1850. Rusija je bila prisiljena si osvojiti Kavkaz, da je svoja posestva obranila razbojniškim pohodom in ropanju gorskih prebivalcev, ki so se že stoletja preživljali od ropa.

Konec dolgotrajne vojne z roparskimi mohamedanskimi gorskimi narodi so pospešili Rusi s turističnim delom. Poveljnik Šamilj se je namreč l. 1859. utaboril na gori Gunib, ki je 2392 m visoka. Skoraj navpično vise stene Guniba v dolino, in zelo strma pot pelje do njega. Proti tej strani je bila trdnjava dobro zavarovana, zato se je Šamilj čutil popolnoma varnega. A

vendar se je Rusom posrečilo priti v trdnjavo. V neki temni noči se je javil v ruskem taborišču neki deček ter se ponudil, da jih popelje na Gunib, kjer ni straž. Ena stotnija mu je sledila. Lazili so večinoma po vseh štirih izmučeni več brezkončnih

Kazbek.

ur po skoro nepristopnem strmem pobočju. Slednjič so prilezli do strmega pečevja, na katerem ni bilo straže. Naslonijo lestvice, a bile so prekratke. Nato splezajo vojaki drug drugemu na rame ter naredo tako živo lestvico. Na ta način splezajo trije vojaki na vrh, kjer pritrdijo vrv, po kateri spleza vsa stotnija na vrhunec. Tu naskočijo bližnjo stražo in jo premagajo. Tako so omogočili, da so imeli drugi vojaki prost dohod na goro. Šamilj je bil od vseh strani zajet ter se je moral vdati. Tako se je končala ta vojna, ki je trajala nad 25 let in je povzročila Rusom toliko napora.

Za Kazbekom pridemo v ozko Darjalsko sotesko. Cesta je skoro popolnoma vdolbina v skale, a vsak ovinek nam odpre drug razgled v tesni, ki zaslužijo po vsej pravici, da jih uvrstimo med najlepše na svetu. Spodaj zelo globoko pa se peni Terek. Darjalske tesni so naravna vrata iz velikanskih bazaltnih, granitnih in porfirnih skal, med katerimi si je izdolbel Terek svojo pot. 7 km od poštne postaje v Kazbeku je čuvajnica, odkoder se vzpenja pot na Devdoraški ledenik, ki je izmed osmih ledenikov gore Kazbek najbolj znamenit. Od čuvajnice je namreč narejena do ledenika primerna pot, a blizu ledenika je hišica za turiste.

Večni sneg sega na Kazbeku do 3369 m, ker ležijo ti kraji južneje od

nas. Ker bivamo severneje od teh krajev, dobimo pri nas večni sneg že pod Triglavom.

Od postaje Lars sem hodil do večera do Vladikavkaza. Cesta je bila tod večinoma ravna, kar me je zelo utrudilo. Končno so od daleč blesketale v zlatih sončnih žarkih pozlačene kupole vladikavkaških cerkva. Tako sem srečno dospel v Vladikavkaz.

Drugi dan sem si ogledal zanimivosti mesta, proti večeru sem se pa odpeljal s slovenskim kolonistom Matevžem Rutarjem v slovensko naselbino. Matevž Rutar, doma iz Beneške Slovenije, je krošnjari in tako prišel pred 50. leti do Vladikavkaza. Prihranil si je nekaj denarja in kupil po ceni veliko posestvo. Privabil je potem za seboj še druge rojake. S težkim trdom so potem zgradili novo selo. Začetkoma so jih silno kradli in tatovi in roparji so kar ob belem dnevu hodili po vaseh in s silo jemali, če jim ljudje niso dali

Darjalske tesni.

izlepa. Rutarju so nekoč konja izpregli od voza, a drugokrat so mu vzeli par volov, in šele čez leta je napravila gosposka red. Preselila je namreč mnogo tisoč Kozakov pod Kavkaz, da so tu branili državo pred roparji.

Ko je prišla svetovna vojna in z njo boljševiška revolucija, so se borili Kozaki proti boljševikom. Končno so pa izkrvaveli v meščanski vojni ter so zapustili Rusijo. Komaj pa so odšli, so vlomili roparski gorski narodi v dolino ter so izropali predvsem kozaške vasi. Prizanesli pa tudi niso slovenski naselbini. Nato so se preselili v dolino. Pozneje je skušala vlada napraviti red. Kakšna varnost pa more biti v republiki za Vladikavkaz in okolico, ako v tej republiki odločajo sedaj večinoma Inguši, prej najbolj prosluli roparski gorski narod!

Slovenski naseljenci so imeli pred svetovno vojno večinoma velika posestva ter so bili za naše razmere veleposestniki, zato so najemali vsako poletje mnogo delavcev.

Takih posestev pa sedanja ruska vlada ne dovoli več in prejšnji sledovi blagostanja so v slovenski naselbini najbrž izginili.

„ČUVAJTE JUGOSLAVIJO“!

MODERNI POTAPLJAČI.

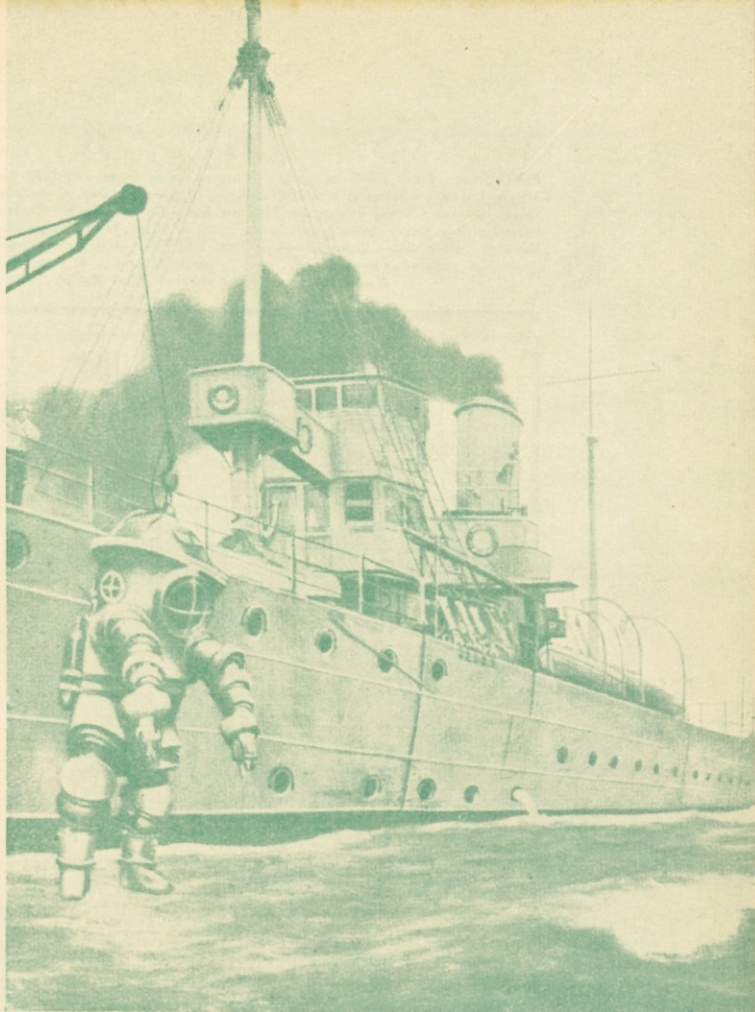
Potapljača spuščajo v morje.

Na mnogih otokih Indskega in Velikega oceana žive naporno življenje potapljači, ki iščejo školjke bisernice. Ti domačini se potapljajo brez vsakršne priprave. Zato pa zdržijo pod vodo le malo časa.

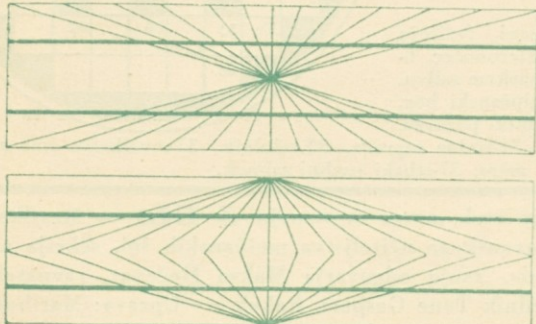
Če hoče izdržati potapljač pod vodo dolgo časa in tam opravljati kako delo na potopljenih ladjah, mora imeti posebno obleko, tako zvani skafader, ki omogoča dovajanje zraka za dihanje. A tudi ta priprava omogoča delo le v plitvih vodah. V večjih globinah je vodni pritisk tako velik, da ga potapljač v navadnem skafadru ne bi mogel izdržati.

V novejšem času so izdelali posebne skafadre za večje globine in za delo v globokem morju. Zunanja oblika teh potapljaških oklopov je na prvi pogled nekam čudna, a omogoča potapljaču, da dela pod normalnim pritiskom tudi v globini do 100 metrov. Potapljača spustijo v vodo s posebnim dvigalom. Z gorenjimi svetom je v zvezi s telefonsko žico tako, da lahko pošilja na površje potrebna poročila.

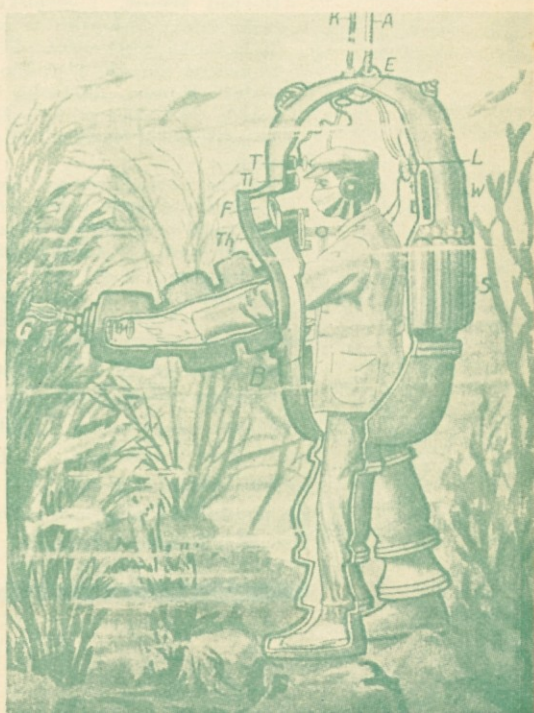
Iz koledarja J. S. 1935.

Prerez „Galovega“ oklopa: E svetilka, L ventil za balast, W vodni balast, S jeklene posode s stisnjenim kisikom, K kabel za zvezo s spremljajočo ladjo, T termometer, F okence s 75 cm debelim steklom, G mehanična „roka“ za prijemanje in uporabo orodja, B baterija za razsvetljavo, A varnostna vrstica.

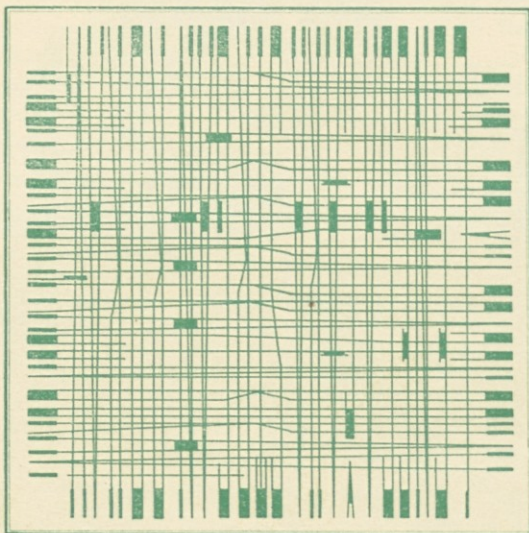
OPTIŠKA PREVARA. Če pokažeš komu na pričujoči risbi štiri debele črte, bo trdil, da nista premi, ampak vkrivljeni na znotraj ali na zunaj, kar pa ni res!

V S E B I N A

Karel Širok: Jezus misli na mater; Jezus na križu je govoril 225. — Ilka Vastetova: Zaklad v Emoni 226. — Mirko Javornik: Spomini z onkraj 230. — O. Macha: Pet in osemdeset let 234. — Kunaver Pavel: O izletih 236. Drago Humek: Nekaj o pletenju 239. — Josip Brinar: Zadnji Celjani 240. — Mladina piše: Milka Otović: Velika noč; Čop Slavi: Kako je prišla sv. Neža na Kum 244; Jordan Mira: Poslednji pozdrav 245; Kramar Andrej: Novakov Joža 246 — Oskar Hudales: Brat Bill 246. — Mihajlo Pupin je umrl 249. — Viktor Pirnat: Strupene pomladne rastline 250. — Ljudevit Stasny: V slovensko naselbino pri Vladikavkazu 254.

Naslovna slika: Pirhe sekajo. Risal Marko Sovrè, mešè, šola, škofja Loka.

KRIŽANKA „PIRH“.

Vodoravno:

1-večno mesto, 4-zver, 6-stročnica, 7-kazalni zaimek, 9-pritik Volge, 10-podred. veznik, 11-kratica za podpis, 12-oseb. zaimek v 2. sklonu, 14-mesto v Sred. Rusiji med Moskvo, 16-vpad zemlje, 17-siamski denar, 18-ime grške črke, 19-kratica za ploščinsko mero, 20-japonska votla mera, 21-kazalni zaimek, 23-podred. veznik, 24-vodno vozilo, 26-predhodnik Hunov, 28-žensko ime, 29-hrvatski vzklik, 30-kratica za utež, 33-kratica v godbi, 34-velikonočni pozdrav, 38-del sveta.

Navpično:

1-vodna žival, 2-vas pri Ljubljani, 3-dišeča rastlina, 4-gibanje vode, 5-deseteronožec, 6-slovansko ime, 8-mesto ob jadranskem zalivu, 11-star mož, 13-letališče, 15-egipčanski bog, 16-del glave, 20-del sobe, 22-rimski pozdrav, 25-žensko ime, 27-preddvorje, 31-vodna zgrada, 32-velelnik, 35-muzikalno ime za ton „a“, 36-kitajska dolžinska mera, 37-srbski osebni zaimek.

TAJINSTVENI NAPIS.

Napisal D. H.

Napis razrešiš lahko s preprosto pomočjo: Napisan je star Vodenikov nauk za vsakega človeka.

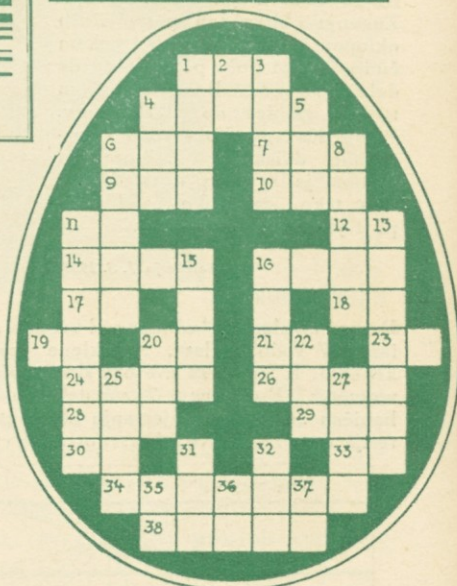
REŠITEV KRIŽANKE v 7. številki.

Vodoravno:

1 od. 3 ro, 6 ostium, 10 Beograd, 12 prelaz, 14 anoda, 15 et, 16 in.

Navpično:

2 drob, 4 ose, 5 muren, 7 top, 8 igra, 9 malo, 11 Dade, 13 zaton.

„**RAZORI**“ izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Makso Hočevnar, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor. deška meščanska šola. — Vsi dopisi na: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.